RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923. Första kammaren. Nr 10.

Onsdagen den 14 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 55, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande tiden för Kalmar läns norra landstings lagtima möte; och

första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av bättre möjlighet att framtvinga fullgörandet av viss underhållsskyldighet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 45, angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanslutningar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 46, angående försäljning av visst område av Bohusläns regementes övningsfält invid Uddevalla.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående utbyte av vissa åt Göta artilleriregemente upplåtna markområden m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående godkännande av bytesavtal rörande kronan tillhörig mark å Nya varvet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående understöd å allmänna indragningsstaten till änkan H. H. Bohman, född Holmqvist.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 52, angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt; och

nr 53, angående anslag dels till biträde inom finansdepartementet vid beredning av ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 54, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 5—8.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Punkten 7.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor att utgå av lånemedel.

Greve **Lagerbjelke**: Herr greve och talman! Det har nu så länge rått en sådan oreda i fråga om telegrafverkets anslag till kapitalökning och deras redovisning, att även om utsikt förefinnes, att inom detta år reda där skall kunna åstadkommas, jag dock anser mig böra från denna talarstol göra några påpekanden.

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)

Förhållandet är, att telegrafstyrelsen nu under en följd av år i stor utsträckning använt vinstmedel såsom rörelsekapital i stället för att använda av riksdagen för ändamålet beviljade anslag. Detta utdömdes uttryckligen av vederbörande departementschef förra året, då han i motiveringen till statsverkspropositionen yttrade: »Styrelsens åtgärd att innehålla överskottsmedel för vissa år såsom rörelsekapital i stället för att i vanlig ordning inbetala desamma till statsverket kunde emellertid under inga omständigheter godtagas, varom någon meningsskiljaktighet icke vidare syntes förefinnas.» Detta av telegrafverket självrådigt upptagna rörelsekapital uppgår för närvarande till icke mindre än över 22 miljoner kronor. Departementschefen yttrade förra året till statsrådsprotokollet, att telegrafverket senast inom den 30 juni i år — 1923 — skall hava att inleverera de vinstmedel, omkring 22 1/2 miljoner kronor, som av verket använts såsom rörelsekapital. Det förefaller mig egendomligt, att det skall behövas ett sådant uttalande av departementschefen för att telegrafverket skall lämna en dylik redovisning. Förhållandet inverkar emellertid i så måtto på riksgäldskontorets låneförhållanden, att riksgäldskontoret under de närmaste månaderna kan på olika anslag emotse krav från telegrafverkets sida på minst samma belopp, cirka 22 1/2 miljoner kronor, vartill kommer den 1 juli 10 miljoner kronor för allmänna telefonlikviden. Givet är, att så ovissa förhållanden som dessa äro synnerligen olägliga för riksgäldsfullmäktige vid beräkningen av riksgäldskontorets lånebehov. Det är också sådana förhållanden, som, jämte annat, ha åstadkommit, att riksgäldskontoret för närvarande har en obegagnad lånerätt av cirka 350 miljoner kronor.

Samtidigt med att telegrafstyrelsen innehållit så stora belopp vinstmedel, har styrelsen nu, som jag nämnde, underlåtit att lyfta en hel del av riksdagen beviljade anslag, vilka för närvarande uppgå till sammanlagt närmare 50 miljoner kronor.

Om jag i detta avseende återgår till förhållandena 1921, förekom då, för övrigt på mitt föranledande, en ganska märklig debatt i denna fråga. Sedan telegrafverket framställt yrkande om att på detta års tilläggsstat få sig anvisat ett belopp på över 30 miljoner kronor till utveckling av telegraf- och telefonväsendet, inskränkte Kungl. Maj:t detta belopp till 5 miljoner kronor, vilket också beviljades av riksdagen. Debatten var emellertid, som jag nämnde, ganska märklig. Jag skall tillåta mig att läsa upp vad dåvarande departementschefen därunder bl. a. yttrade: »Om nu dessa 5 miljoner skulle strykas, så måste man uppge en av de principer, som både statsutskottet och Kungl. Maj:t godtagit, nämligen att man även i knappa penningtider icke får gå så hårdhänt tillväga, att man i avsevärd utsträckning ökar den förefintliga arbetslösheten. Om dessa 5 miljoner ej beviljas, måste, enligt vad telegrafstyrelsen meddelat, omkring 400 man av telegrafverkets fasta linjearbetare avskedas. Redan nu är ungefär samma antal av de mindre fast anställda på väg ditåt, och de komma att avskedas och bli utan arbete, såvida icke tillärnade åtgärder från arbetslöshetskommissionens sida kan bereda dem ersättning för det arbete, de här icke kunna få. Men det stannar icke vid den fasta stam-

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)

men linjearbetare, vilken man ju i eget intresse är ytterligt angelägen att få behålla, utan indragningar måste även ske på telegrafverkets verkstad, som ju är en hjärtpunkt för telegrafverkets verksamhet och som man gjort sitt yttersta att söka hålla i gång.»

Till statsrådets undsättning skyndade en hel rad av fjärde avdelningens ledamöter, vilka samtliga framhöllo, att detta anslag ur arbetslöshetssynpunkt vore alldeles nödvändigt.

Detta gällde, som jag nämnde, ett anslag å 1921 års tilläggsstat. Det är då, mina herrar, mycket anmärkningsvärt, att ännu i dag som är, nära två år efter denna debatt, icke en enda krona lyftats av detta anslag. Då medlen otvivelaktigt använts, kan något sådant icke vara överensstämmande med god ordning, allra minst efter nämnda debatt.

Telegrafverket har vidare för samma ändamål, d. v. s. för utveckling av telegraf- och telefonväsendet, på samma års riksstat fått sig anvisat ett belopp av 15 miljoner kronor, varav 5 miljoner kronor ej lyftats. På 1922 års riksstat tilldelades telegrafverket för samma ändamål ett anslag å 20 miljoner kronor, vilket enligt vad departementschefen meddelat nu anses bliva förbrukat till detta halvårs utgång. Av detta anslag äro 10 miljoner uttagna; det var självfallet, att detta belopp skulle tagas i anspråk, ty det var avsett att användas till fullgörande av förra årets likvid för allmänna telefon. Återstående beloppet, 10 miljoner kronor, är icke heller lyftat. Där ha vi alltså 20 miljoner kronor outtagna. Vidare är av gemensamma anslagen nödhjälpsarbeten m. m. ett belopp av i det närmaste 3 1/2 miljoner kronor icke heller uttaget. Åtskilliga byggnads- och fastighetsanslag samt anslag till radiostation på sammanlagt något över 4 1/2 miljoner kronor äro icke heller lyftade. Slutligen är av anslaget till kabeln mellan Stockholm och Göteborg ett belopp av 4 miljoner kronor icke taget i anspråk. Dessa olyftade anslag uppgå till sammanlagt över 32 miljoner kronor. I detta sammanhang tillkommer, att förra året åt telegrafverket av tillfälliga lånemedel anvisades ett rörelsekapital på 15 miljoner kronor, som kan tagas i anspråk med detta års ingång. Icke heller av detta rörelsekapital är ännu en enda krona uttagen i riksgäldskontoret. Där ha vi det belopp av tillhopa närmare 50 miljoner kronor, som jag nämnde, att de olyftade anslagen uppgå till. Nog kan man fråga sig, varför telegrafverket vid sådant förhållande fortfarande anser lämpligt att behålla så stora belopp vinstmedel och icke inleverera dessa till statskontoret. Det är visserligen givet, att när vid lyftandet av dessa anslag riksgäldskontoret finge vidkännas detta, telegrafverket i sin ordning komme att redovisa vinstmedel till statskontoret. Detta skulle då i viss mån kvitta, men det hela är i alla fall för riksgäldskontoret ett osäkerhetstillstånd, som icke är vidare behagligt.

På grund av departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet förra året har man anledning tro, att dessa förhållanden skola bliva utredda före detta halvårs utgång. Av vad jag här anfört framgår också, att detta är fullständigt nödvändigt för att man skall få ordning och reda ej blott i fråga om anslagen till kapitalökning till telegrafverket utan även i fråga om dettas redovisning av vinstmedel.

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)

Ehuru jag anser åtskilliga omständigheter tala för att det anslag, som nu här är begärt och till hela sitt belopp av utskottet tillstyrkt, knappast kan anses vara behövligt, vill jag, herr greve och talman, under rådande orediga förhållanden icke taga på mitt ansvar att yrka avslag, utan jag får därför sluta utan att framställa något yrkande.

Herr statsrådet **Örne**: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall för min del gärna erkänna, att förhållandena vid telegrafverket ha varit allt annat än tillfredsställande i fråga om disposition av vinstmedel och rörelsekapital och kanske i en del andra hänseenden. Emellertid befinna sig ju dessa förhållanden under utredning, och jag tror liksom den föregående ärade talaren, att full klarhet skall kunna åvägabringas under detta halvår.

Till grund för min framställning i statsverkspropositionen låg en skrivelse från telegrafstyrelsen, i vilken det heter: »Vad då först beträffar tillgängliga anslag beräknar telegrafstyrelsen, att av dessa för närvarande omkring 6,000,000 kronor äro odisponerade. Denna summa synes styrelsen vara tillräcklig för tiden till den 1 juli 1923.» Det är denna uppgift, justerad med hänsyn till en senare muntlig uppgift, som ingår i statsverkspropositionen. Nu stämmer detta ganska dåligt med de uppgifter, som den föregående ärade talaren lämnade från riksgäldskontoret, och jag måste medge, att jag blev mycket häpen, då jag erfor, att man hade så stora anslag outtagna. Jag lät då infordra uppgifter, vilka också delgivits vederbörande avdelning inom statsutskottet, som haft tillfälle att pröva dem. Det framgår då, att saken icke står fullt så illa, som det kan synas vid första påseendet.

Enligt telegrafstyrelsens uppgift skulle de icke lyftade anslagen vara: Å 1921 års stat till rikskabeln 4 miljoner kronor och till andra arbeten 5 miljoner kronor samt, å 1921 års tilläggsstat, 5 miljoner kronor, tillsammans 14 miljoner kronor. På 1922 års stat förekomma anslag till radiostationen med 2 miljoner kronor och till andra arbeten med 10 miljoner kronor, alltså tillsammans 12 miljoner kronor. På 1923 års stat ha begärts 15 miljoner kronor. Summa summarum gör detta 41 miljoner kronor. Behovet för 1923 har beräknats till 4 miljoner för rikskabeln — den har ju, såsom herrarna känna till, icke kunnat fullbordas på grund av arbetskonflikt, och därför har anslaget icke heller behövt lyftas — 2 miljoner kronor till radiostationen och 10 miljoner kronor till Stockholmstelefon — det är en revers, som måste lösas, — och slutligen för arbetsplanen 15 miljoner kronor. Detta gör tillsammans 31 miljoner kronor; till 1924 skulle skulle alltså återstå 10 miljoner kronor. Jag bortser då från anslaget till kassaförlag, 15 miljoner kronor, som motsvaras av olevererade vinstmedel för år 1917 och 1918. Jag kan emellertid meddela, att Kungl. Maj:t nu på telegrafstyrelsens framställning av detta anslag utanordnat 9 miljoner kronor, vilket är den summa, telegrafstyrelsen anser komma att behövas. På detta anslag skulle alltså 6 miljoner kronor kunna besparas.

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)

Telegrafstyrelsen uppger, att de använda anslagen till allmänna arbeten visa följande siffror den 1 januari 1923: Ej förbrukade anslag 11,134,000 kronor; av detta belopp äro emellertid, enligt styrelsens uppgift, enligt order, som ännu ej hunnit slutföras, disponerade 5,500,000 kronor, och det återstår alltså att beordra för 5,634,000 kronor. Detta stämmer ganska väl med den siffra, som uppges i statsverkspropositionen och på vilken utskottets utlåtande även är byggt. Arbetsplanen för år 1923 innefattar arbeten för sammanlagt 9,208,000 kronor. Av det begärda anslaget på 5 miljoner kronor skulle därför vid 1923 års slut återstå att disponera under första halvåret 1924 1,426,000 kronor. Detta måste ju sägas vara ett relativt blygsamt belopp.

Jag förmodar nu, att överflödet på medel i riksgäldskontoret har uppstått därigenom, att telegrafstyrelsen på grund av ett ganska rikligt netto förra året icke varit i behov att lyfta anslagen, och att de komma att lyftas i samma stund styrelsen skall inleverera vinstmedlen till statskontoret. Om man tager hänsyn till dessa omständigheter, tror jag att man lugnt kan våga säga, att det anslag på 5 miljoner kronor till telegraf- och telefonväsendets utveckling, som upptages i statsverksproposition och nu tillstyrkts av statsutskottet, icke utgör ett för stort belopp, utan att det blir ungefär vad som rimligen kan komma att behövas för verkets utveckling under nästkommande budgetår. Jag har också fått en kalkyl över den föreliggande arbetsplanen. Den visar en summa av sammanlagt 9,208,000 kronor, därav till nya abonnenter 3,135,000 kronor, till nya stationsinredningar 1,531,500 kronor, till nätarbeten 2,265,000 kronor samt till oförutsedda arbeten 1,000,000 kronor.

Man måste ju taga hänsyn till att telegrafverket är ett verk, som även under nuvarande tid är statt i en mycket stark utveckling. Abonnenttillströmningen, som upphörde under en period av krisen, har nu åter börjat göra sig gällande. Dessutom har ju verket en oerhörd massa olika utvidgningsplaner, som enligt min uppfattning ekonomiskt äro fullt motiverade.

Under sådana förhållanden anhåller jag, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte av kammaren gillas.

Greve **Lagerbjelke**: Herr greve och talman! Med anledning av vad departementschefen nu yttrat vill jag här uttryckligen framhålla, att jag ingalunda vänt mig mot de av honom till statsrådsprotokollet anförda siffrorna.

Jag vill vidare gärna medge, att de av riksdagen beviljade anslagen disponerats av Kungl. Maj:t. Vad jag gjort gällande är, att det icke kan anses vara med god ordning överensstämmande att, helst efter den debatt, som här förekom 1921, till stora belopp innehålla vinstmedel och använda dem såsom rörelsekapital, men samtidigt icke lyfta mycket stora anslag, som för ändamålet beviljats.

De av mig i mitt förra anförande åberopade siffrorna äro samtliga hämtade ur riksgäldskontorets räkenskaper.

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)

Herr **förste vice talmannen**: Herr kommunikationsministern har ju klargjort denna sak, så att var och en, som följt med, förstår, att omdebatterade förhållanden ha sin grund i en bokföring vid telegrafverket, som icke är fullt tillfredsställande eller tillräckligt expressiv. Men för övrigt är ju icke så ofantligt mycket att säga med avseende på användandet av dessa olika medel. Det hela blir till slut en bokföringsfråga. Man kan ju önska, att telegrafverket vidtagit dylika överföringar något tidigare än vad nu blir fallet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 8 januari 1923 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansåges böra tills vidare anstå, måtte för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Örebro över Hallsberg till Laxå användas ett belopp av 600,000 kronor.

I en inom första kammaren av herr *G. Rosén* väckt motion (nr 87) hade hemställts, dels att Kungl. Maj:ts framställning om anslag till dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå icke måtte av riksdagen bifallas, dels ock att Kungl. Maj:ts framställning om anslag till dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö icke heller måtte av riksdagen bifallas.

Utskottet hade i förevarande punkt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag men beträffande den i ämnet väckta motionen anfört, att densamma syntes utskottet icke böra föranleda riksdagen att frångå förevarande av järnvägsstyrelsen efter verkställda utredningar framlagda och av departementschefen tillstyrkta förslag till avveckling av ifrågavarande dubbelspårsbyggnadsarbeten. På grund härav hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den i ämnet väckta motionen i vad densamma avsåge dubbelspårsbyggnaden Örebro—Hallsberg—Laxå, måtte medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 8 januari 1923 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansåges böra tills vidare anstå, finge för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Örebro över Hallsberg till Laxå användas ett belopp av 600,000 kronor.

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag har med anledning av nu förevarande anslagskrav väckt en motion om avslag på Kungl. Maj:ts hemställan. Utskottet har emellertid avstyrkt min motion med en motivering, som knappast vittnar om något annat än att statsutskottet har en åtskilligt starkare auktoritetstro nu än år 1921.

Jag skall be att få nämna några siffror, som visa utvecklingen vid statens järnvägar. Till utgifter för kapitalökning vid statens järnvägar har av lånemedel under åren 1855—1911, d. v. s. under 56 år anvisats 402 miljoner kronor, men från 1912 till den 30 juni 1923 cirka 535 miljoner kronor — jag säger cirka, därför att det under sista åren förekommit en sammanblandning med vissa anslag för vattenfallsstyrelsen och andra verk för bostadsändamål m. m. Det gör under den förstnämnda perioden, 56 år, i genomsnitt drygt 7 miljoner kronor om året och under de sista åren i runt tal 47 miljoner kronor om året.

Huru de medel, som hava anvisats under de senare åren, disponerats, framgår av följande uppgifter. Under åren 1914—1922 hava anvisats för dubbelspår över 37 miljoner kronor, för nya byggnader och anläggningar i övrigt, däribland bangårdsutvidgningar, 112 miljoner kronor, för rullande materiell 70 miljoner kronor, för nya statsbanebyggnader— de så mycket omtalade dyra statsbanebyggnaderna i Norrland — 76 miljoner kronor, för diverse andra anläggningar, inköp av enskilda järnvägar o. dyl. 79 miljoner kronor, tillsammans 374 miljoner kronor plus anslag ur förnyelsefonden, som icke här medräknats. För nya statsbanebyggnader ha alltså under dessa få år utgått i runt tal 20 % av de anvisade medlen, 5 % till inköp av enskilda järnvägar och i runt tal 75 % till utvidgningar, ombyggnader, moderniseringar o. s. v. vid förut befintliga statsbanor.

Vi hava för närvarande cirka 40 mil dubbelspår. Dessa dubbelspår hava, såvitt jag kunnat finna, icke medfört någon som helst ökad inkomst för statens järnvägar men en rätt avsevärd ökning av utgifterna för underhåll, bevakning o. dyl.; räntorna räkna vi ju aldrig med.

Nu anför utskottet, att utskottet icke velat tillstyrka min motion, därför att järnvägsstyrelsen efter verkställda utredningar framlagt sitt förslag, som tillstyrkts av departementschefen. Ja, detta är då icke någon särdeles stark motivering! Utskottet skrev 1921, att utskottet ansett sig till en början böra undersöka, huruvida icke genom en inskränkning av just detta företags omfattning en nedsättning av kostnadsbeloppet skulle kunna ske, och enligt vad utskottet då inhämtat hade det fått klart för sig, att anläggningen kunde begränsas att tills vidare omfatta förutom linjen Örebro—Hallsberg, som då var i det närmaste färdig, den omkring 8 km. långa sträckan Hallsberg—Östansjö. Statsutskottets förslag om en sådan begränsning bifölls också av båda kamrarna.

Linjen Hallsberg—Örebro är ju färdig. Likaså den 8 km. långa linjen Hallsberg—Östansjö. Nu vill man göra klar linjen Laxå—Vretstorp, som är 15 km. lång, men man skulle endast terrassera linjen Vretstorp—Östansjö för att vid inträffande högtrafik kunna hastigt rälslägga den. Herrarna förstå väl, att den där stumpen på 7 km. mellan Vrets-

torp och Östansjö icke kan ligga utan dubbelspår, utan nästa förslag, som kommer nästa år eller året därpå, blir naturligtvis, att vi skola lägga dubbelspår även på denna bit. Det är sålunda icke sista förslaget, som föreligger nu.

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

Jag har tagit reda på hur det förhåller sig med järnvägsstyrelsens motivering för att fortsättningen av detta dubbelspår är nödvändigt ur driftsynpunkt. Med hänsyn till tågens obehindrade gång skulle det enligt styrelsens mening vara förmånligt, att dubbelspårsbygget fortsätter. På linjen Hallsberg—Laxå gå för närvarande icke mer än 8 tågpar. Det kan icke anses vara någon stark trafik. Dessa tåg äro förlagda till tiden från kl. 2 på morgonen till 10,30 på kvällen, d. v. s. under 20 1/2 timmar. Ifall dubbelspåret färdigbygges, vinnes ur driftsynpunkt, att nattåget Göteborg—Stockholm skulle kunna spara in 10 minuter. Natttåget Stockholm—Kristiania skulle få sin gångtid förkortad 6 à 8 minuter. Dessutom skulle ett lokaltåg Vretstorp—Hallsberg vinna några minuter. Då har jag emellertid icke tagit reda på om icke på andra håll tågförsämringar skulle uppstå för andra trafikanter.

Det är ett annat motiv, som anförts, nämligen att det finns räler inköpta och att man därför bör bygga dubbelspåret. Jag tror, att man kan använda rälerna bättre på annat håll, och skulle man icke kunna göra det, taga de icke någon större skada av att ligga i förråd. De föranleda i varje fall inga utgifter då.

Ekonomikommissionen, som tillsattes av Kungl. Maj:t på riksdagens begäran för tre, fyra år sedan, anförde i sitt utlåtande, att byggande av dubbelspår, drift- och rangerbangårdar o. s. v. hade pågått i hastigare tempo än som varit lämpligt. Krigskonjunkturårens felbedömning har vållat, påstår kommissionen, att statens järnvägars anläggningar nu befinna sig i ett längre framskridet utbyggnadsstadium än som erfordras för den trafikmängd, som är att anse som normal för en tämligen lång följd av år framåt. Kommissionen ifrågasatte därför, huruvida icke dylika arbeten bedrivits i raskare tempo och i större omfattning än behövligt. Om så vore fallet, borde enligt kommissionens mening alla sådana arbeten inställas.

Det uttalandet synes icke hava lästs, i varje fall icke beaktats. Man har ännu icke gjort någonting åt vad ekonomikommissionen föreslagit utan fortsatt, som om ingenting hänt.

Då den nu ifrågavarande anläggningen måste anses obehövlig, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr **förste vice talmannen**: Herr talman! Då den ärade motionären tämligen länge uppehållit sig vid detta ärende, ber jag att också för min del få närmare ingå på det. Det är ju klart, att om vi skulle tänka oss, att vi i närvarande stund både började utöka linjerna i Norrland samt även började skaffa dubbelspår, där trafiken är störst, vi måste ställa oss tveksamma inför de finansiella svårigheterna. Men här gäller det i alla fall företag, som äro påbörjade före krisåren.

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

Det har ju alltid varit ett önskemål att få dubbelspår på de stora huvudlinjerna från Stockholm till Malmö och från Stockholm till Göteborg. För närvarande är det ju dubbelspår på Malmölinjen ned till Mjölby, om jag då räknar med de bägge vägarna till Norrköping som dubbelspår, och ifrån Hässleholm till Malmö. På Göteborgslinjen är det dubbelspår färdigt till Järna och sedan från Alingsås till Göteborg. Med ökad drift blir det naturligtvis alldeles nödvändigt att se till, att trafiken vid de stora knutpunkterna går lätt och ledigt och att det uppstår så litet trafikhinder som möjligt. Därför har man också velat fortsätta på det sättet, att man vid de stora trafikpunkterna lägger dubbelspår.

Dessutom kommer den omständigheten till, att man efter Malmslättolyckan fick betydligt större intresse än förut för dubbelspår.

Nu är det alldeles klart, att det icke är så lätt att avbryta ett sådant påbörjat arbete. Även om man förra året i fråga om den ena linjen tänkt sig, att man skulle kunna stanna något tidigare, kan jag icke finna annat, än att det föreligger goda skäl för att i enlighet med vad järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t önska fortsätta och avsluta arbetet på det sätt, som nu är föreslaget. På linjen Örebro—Hallsberg—Laxå är dubbelspår mellan Örebro och Hallsberg så gott som färdigt. På sträckan Östansjö—Hallsberg är dubbelspår ovillkorligen betingat av den stora rangeringsstation, som är anlagd bredvid Hallsberg. För att tågen skola komma in på lämpligt sätt vid den fördelningsbrygga, som finns där, behövs det dubbla spår på sträckan till Östansjö. Vad beträffar biten från Laxå till Vretstorp, råder omkring Laxå så pass stark trafik, att det kan behövas dubbelspår, naturligtvis under fullt normala förhållanden. Trafiken har visserligen nedgått, men vi skola väl hoppas, att den snart återigen skall börja växa, och efter vad jag har mig bekant är persontrafiken i detta började år uppe i ungefär vad den var 1914, och godstrafiken är ökad.

Nu anser den ärade talaren, och det innehåller hans motion, att vi icke skola lägga ned pengar på dessa dubbelspår — jag vill i förbigående säga, att det här icke begäres några nya pengar, utan det omflyttas pengar från anslag, som icke blivit tagna i anspråk, för att användas för det ändamål, varom vi nu tala — utan att vi skola använda dessa pengar och, som jag förmodar, även rälerna för att i stället bygga i norr. Jag kan icke se, att det precis är något direkt sammanhang mellan dessa frågor. Man kan visserligen genom att anföra siffror, som han gjort, komma därhän, men jag tror, att resonemanget är litet ihåligt. Om man icke skulle få vidtaga åtgärder för förbättringar på mycket trafikerade linjer, förrän varje trakt, som pretenderar att få järnväg, får sina banor, vad skulle det leda till för resultat?

Vad nu den här ifrågavarande trafiken beträffar, begriper jag icke den ärade talarens uppgift angående rörelsen vid Hallsberg. Jag har fått den uppgiften, att det för närvarande i Hallsberg inträffar 58 tåg om dygnet och under högtrafiken 70 tåg. Herr Rosén tycks icke hava tagit med godståg, som komma under natten och få sin omrangering där på bangården.

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

De räler, som finnas och som man avser att lägga ut på linjen Laxå —Vretstorp, väga 41 1/2 kilo per meter och äro av 1916 års modell, en särdeles dyr modell, som man endast använder på de linjer, där de tyngsta tågen med de tyngsta lokomotiven gå fram. Nu finnas de. Vad är då annat att göra än att lägga ut dem? Sedan man gjort detta, avser man att nästa år, efter vad man nu säger, sluta med denna dubbelspårsanläggning.

Men så finns det såväl här som i det andra fallet ännu en omständighet som tillkommer. På denna linje har man använt 160 man, ett arbetslag, som i tjugu, tjugufem år har varit i statens tjänst. Man anser, att man genom detta anslag kan giva dem sysselsättning under hela året och möjligen även in på 1924. Jag får för min del säga, att med de stora avkortningar, som för närvarande äro gjorda i budgeten, med det inhiberande av en del och förminskande av en del arbeten som vidtagits är redan detta en synpunkt, som skulle göra mig särdeles betänksam mot att gå med på motionärens förslag.

Vad beträffar den andra linjen, den som rör sig omkring Nässjö, börjande i Tranås och i sin helhet gående ned till Sävsjö, föreslog 1916 Kungl. Maj:t, att dubbelspår där skulle anläggas. Då ställde sig riksdagen på den ståndpunkten, att sträckan uppdelas i tre delar, och förslaget bifölls endast med avseende på den del, som låg närmast omkring Nässjö. Det var den sträcka, som börjar vid Aneby och går ned till Sandsjö eller Bodafors, som det nu heter. Emellertid togs förslaget ånyo upp av järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t vid 1918 års riksdag, och då gick riksdagen med på det. Även där är det ett visst behov — under normala tider ett stort behov — att få dubbelspår just omkring en sådan knutpunkt som Nässjö. Jag har den uppgiften, att dygnet om 67 tåg passera Nässjö. Även här råder samma förhållande beträffande arbetarna. Jag kan under sådana förhållanden icke anse annat, än att Kungl. Maj:t haft mycket goda skäl för att ställa sig på den ståndpunkt som regeringen intagit, då den gått med på järnvägsstyrelsens framställning.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att vi trots vad den siste talaren sade i jämförelse med andra länder icke hava något överflöd på dubbelspår. De representera hos oss 7 % av alla statens järnvägar, då de däremot i Danmark äro 15 1/2 %, i Preussen-Hessen 46,3 % och i Bajern 37,9 %. Vi äro således tämligen måttliga, när det gäller antalet dubbelspår.

Nu får jag för min del säga, att i anslutning till tanken, att vi skulle lägga ut på Norrlandsbanorna ifrågavarande medel, har jag för min del icke tagit definitiv ställning till Kungl. Maj:ts och motionärernas önskningar beträffande dessa. Men jag finner, att man kanske i detta fall kan säga, att man bör göra det ena, men möjligen icke underlåta det andra heller. Jag kan icke riktigt se sammanhanget mellan de bägge sakerna.

Den ärade motionären sade, att när vi åberopade järnvägsstyrelsens och Kungl. Maj:ts utredningar, var det ett mycket svagt motiv, som vi kommo med. Ja, jag förmodar, att vi från hans synpunkt varit ofantligt

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

mycket starkare, om vi följt hans motion. Men det är, som jag haft äran anföra, icke min mening, och därför ber jag att på grund av vad jag sagt få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr statsrådet **Örne**: Herr greve och talman, mina herrar! Efter herr förste vice talmannens anförande har jag icke synnerligen mycket att tillägga. Jag vill endast påpeka, att för åtskilliga år sedan skedde en ändring i den dubbelspårspolitik, som statens järnvägar tidigare fört. Man började nämligen en tid utbyggandet av dubbelspår från de stora trafikcentra, från städerna, och utåt mellanliggande punkter på banan. Planen var då tydligen, att man skulle fortsätta utbyggandet av dubbelspåren, till dess de möttes mellan de stora trafikcentra. Häri skedde som sagt för några år sedan en fullständig omläggning. Man slog då i stället in på den vägen att anlägga ett stycke dubbelspår ungefär mitt emellan ändpunkterna av en linje. Syftet härmed var, att man skulle ha möjlighet att där låta tågen från båda riktningarna mötas oberoende av varandra och därigenom bespara sig alla de förseningar och därmed följande svårigheter, som alltid uppstå vid ett enkelt spår.

Den ärade motionären har här framhållit, att man genom inrättandet av här ifrågavarande dubbelspår skulle spara endast 10—12 minuter på restiden. Jag vet för min del icke, om man spar någon restid alls på dessa dubbelspår, under förutsättning att tågen gå precis efter tidtabellen. Den synpunkten är för mig fullkomligt likgiltig. Frågan är ju, huruvida man verkligen kan ordna det så, att man kan hålla tiden med det ena tåget, även om tåget i motsatt riktning skulle krångla, och det är icke endast de resandes bekvämlighet, som där spelar in — nödvändigheten att komma fram på bestämd tid o. s. v. — utan det är även för järnvägen en fråga av stor ekonomisk vikt. Man slipper då för det första forcera fram tågen, vilket kostar oerhört mycket kol och pressar materiellen, då man går upp till den tillåtna maximihastigheten. Men vidare spar man in en mängd arbetstimmar dels för tågpersonalen, dels för den personal, som skall passa vid stationerna. En försening på exempelvis en timme åstadkommer sålunda alltid en mycket betydande utgift för järnvägen, och denna utgift kan man i många fall undvika därigenom, att man blir oberoende av mötande tåg.

För min del skulle jag emellertid icke hava tvekat att stryka detta anslag. Jag har, såsom den ärade motionären liksom herrarna i övrigt torde ha observerat, icke varit ängslig för att göra besparingar på min huvudtitel. Men de skäl, som här äro anförda av herr förste vice talmannen, synas mig vara ganska bärande. Att vi förr eller senare måste få dessa dubbelspår till stånd förefaller mig på grund av vad jag här framhållit alldeles självklart. Då man för närvarande offrar så mycket på bedrivandet av nödhjälpsarbeten, synes det mig, att det icke finns någon anledning, varför man icke skulle fortsätta med dessa arbeten, som en gång komma till gagn.

Jag vill slutligen säga, att även jag med bekymmer ser på den kraftiga kapitalinvestering, som skett i såväl statsbanorna som vatten-

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

kraftsanläggningarna och andra allmänna företag här i landet under krisåren. Åtskilliga av dessa uppoffringar av kapital skulle säkerligen ha kunnat undvikas. Man skulle med andra ord kunnat skjuta på en mängd arbeten till en period, då utförandet blivit åtskilligt billigare. Jag ber emellertid herrarna komma ihåg den situation, som verkligen rådde, när riksdagen beviljade alla dessa anslag. Det var vid denna tid den allmänna uppfattningen, att förbättringar och utvidgningar av statsbanenätet voro absolut ofrånkomliga, och därför beviljade riksdagen medel härtill. För min del funderar jag rätt mycket över hur man skall kunna bota de skador, som på detta sätt uppstå — hur man skall kunna nedskriva de allt för stora kapital, som blivit investerade i statens företag. Men den frågan hör icke samman med den nu föreliggande, ty ifrågavarande dubbelspårsanläggningar böra som sagt komma till stånd, då trafiken åter tillväxer, och för närvarande äro anläggningskostnaderna icke så höga, att det från den synpunkten finns något särskilt att anmärka. Om man nämligen från de faktiska kostnader, som nu uppstå, drager de kostnader, som det skulle kräva att förse vederbörande arbetare med nödhjälpsarbeten, så tror jag, att dessa statsbaneanläggningar bli synnerligen billiga.

På frågan om fortsättande av banbyggena i Norrland anser jag mig icke vid detta tillfälle böra ingå. Den saken skall jag spara, tills frågan föreligger i riksdagen. Jag tror dock, att det finns helt andra skäl att iakttaga försiktighet på den punkten, än när det blott gäller att ett år framåt undanskjuta en anläggning, som ändå en gång måste komma till stånd.

Herr **Rosén**: Herr talman! Herr förste vice talmannen nämnde, att Nässjö passerades av 67 tåg. Ja, det är mycket troligt. Men detta har ju intet med den nu föreliggande frågan att göra. Han nämnde vidare, att vid Hallsberg komma och gå 58 tåg om dygnet. Det tror jag är riktigt. Herr förste vice talmannen tog dock alldeles fel, när han trodde, att jag icke räknade med godstågen. Jag har visst inte glömt dem. Jag har nämligen gått efter den tidtabell, som användes av tågledarna vid statens järnvägar, och den förmodar jag är tillförlitlig. Den måste i alla fall upptaga alla tåg, som äro ordinarie och extraordinarie. Men min uppgift stämmer mycket bra med herr förste vice talmannens. Det är nämligen *fyra* stambanelinjer som löpa samman i Hallsberg, en till Stockholm, en till Norrland, en till Göteborg och en söderut. Om jag räknar 8 tågpar på var och en av dessa fyra linjer — alla 58 tågen gå nämligen ej på alla fyra banorna! — blir det 64 tåg vid Hallsberg, men herr förste vice talmannen sade, att det är 58. Alltså stämmer min uppgift mycket bra. Maximum är fortfarande bara 8 tågpar på linjen Hallsberg—Laxå, och det är en mycket svag trafik.

Till stöd för förslaget använde sig herr förste vice talmannen av en utredning, som verkställts inom järnvägsstyrelsen, innefattande en jämförelse mellan dubbelspår på vissa utländska banor och på de svenska. Jag känner till den där utredningen, som järnvägsstyrelsen

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

har låtit göra, och kan lämna den upplysningen, att utredningen är fullkomligt missvisande. Man har nämligen beträffande utredningen om trafiken på de utländska järnvägarna gått tillväga på det sättet, att man räknat med medelstatistiken för hela bannätet. Alltså ingå däri även enkelspåriga järnvägar med låg trafik. Om statistiken skulle hava varit jämförbar, skulle endast dubbelspåriga linjer hava medtagits och jämförts med den nu ifrågavarande linjen, som är avsedd att förses med dubbelspår. Vem som helst i kammaren förstår, att den åberopade jämförelsen är, lindrigt uttryckt, missvisande. Jag ursäktar naturligtvis avdelningen, att den tager för gott uppgifter, som lämnats på det sättet, men jag vill dock vördsammast hemställa, att man icke hädanefter kritiklöst tager fasta på alla utredningar, som överräckas.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nämnde, att dubbelspår äro behövliga för att icke ett tåg skall hindras av mötande tåg. Ja, det är en gammal erfarenhet, som jag trodde herr statsrådet också hade, att det ena tåget icke står och väntar på det andra, om någon mer betydande försening uppstår. Då ändras tågmötena. Det är ganska nära mellan stationerna på ifrågavarande sträcka — 7, 8, 15 kilometer — och det behövs icke lång stund för tågen att tillryggalägga det ena eller andra av dessa stationshåll. För övrigt förekomma icke många tågmöten på den nu ifrågavarande bandelen, som herr statsrådet kan övertyga sig om genom att se på tidtabellen. Det finnes blott 16 tåg, som förlagts under loppet av $20^1/_2$ timmar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **förste vice talmannen:** Jag beklagar, att jag icke vände mig till herr Rosén för att få de uppgifter, jag behövde. Jag tyckte, att då jag tillhörde statsutskottet och skulle behandla detta regeringsärende, det var min skyldighet att vända mig till kungl. järnvägsstyrelsen för att få de upplysningar, som behövdes. Det står i den promemoria, som jag fått: Såsom av tabellen framgår, är vid Sveriges statsbanor banlängden för närvarande till endast 7 % utbyggd till dubbelspårig, medan statsbanorna i Danmark, Preussen, Hessen och Bajern äga respektive 15,5, 46,3 och 37,9 % dubbelspårig bana. Det är precis, vad jag sagt. Är det så, som herr Rosén påstår, att jag har fått en missvisande uppgift, då är det kungl. järnvägsstyrelsens fel. Jag tror icke, att så är förhållandet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 12, röstar Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Ang. dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå. (Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 48.

Enär herr stadsrådet *Sandler* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående försäljning av visst område från statens lagerhustomt i Vara.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 9.

Punkten 13.

Ang. dubbelspårsbyggnader Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 8 januari 1923 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansåges böra tills vidare anstå, måtte för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Bodafors till Sävsjö användas ett belopp av 250,000 kronor.

På sätt under nästföregående punkt omförmälts, hade herr *G. Rosén* i en inom första kammaren väckt motion (nr 87) hemställt, utom annat, att Kungl. Maj:ts framställning om anslag till dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den av herr Rosén i ämnet väckta motionen, i vad denna avsåge dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö, måtte medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 8 januari 1923 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansåges böra tills vidare anstå, finge för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Bodafors till Sävsjö användas ett belopp av 250,000 kronor.

Herr **Rosén:** Herr talman! Trots utgången av den föregående voteringen måste jag framställa yrkande om avslag, då jag icke vill hava någon del i ansvaret för den moderniseringspolitik, som föres vid statens järnvägar.

1921 års riksdag har i enlighet med statsutskottets hemställan begränsat det då begärda anslaget för dubbelspårets fullföljande, och de-

Ang. dubbelspårsbyggnader Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö. (Forts.)

partementschefen uttalade i fjolårets statsverksproposition, att med det slutliga ställningstagandet till frågan om dubbelspårsbyggnadernas avbrytande eller eventuellt fortsättande kan anstå till 1923 års riksdag. Den frågan skulle alltså avgöras nu. Då departementschefen, samma departementschef nu som då, ansett, att detta arbete bör fortsättas, och då jag hyser den uppfattningen att anläggningen är obehövlig, ber jag få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr **förste vice talmannen:** Då jag var i tillfälle vid mitt första anförande under närmast föregående punkt att ingå även på denna fråga, får jag åberopa, vad jag då sade, och jag ber därför att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 14—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till inköp av vattenfall och fastigheter m. m.

Punkten 28.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte för inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar i den mån sådana åtgärder erfordrades för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunde utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå av lånemedel och att disponeras efter Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

Herr **förste vice talmannen:** Det har under hand till mig framställts den önskan, att ifrågavarande punkt skulle återremitteras till statsutskottet, och jag har gjort mig underrättad om, att många ledamöter inom utskottet icke hava något däremot att invända.

Anslag till inköp av vattenfall och fastigheter m. m. (Forts.)

Jag ber därför för min del få yrka, att denna punkt återremitteras till statsutskottet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i fråga om förevarande punkt endast yrkats att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på återremiss, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Om bidrag till ogift kabinettssekreterares representationskostnader.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att det enligt 1922 års riksdags beslut till kabinettssekreterare, som är gift, från och med den 1 januari 1923 utgående bidrag till representationskostnader av 6,000 kronor för år finge från och med den 1 juli 1923 utbetalas jämväl till ogift kabinettssekreterare, dels nedsätta det i staten för utrikesdepartementet ingående förslagsanslaget å 10,000 kronor till vikariatersättningar med 5,000 kronor till 5,000 kronor, samt det i samma stat ingående anslaget å 40,000 kronor till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med 20,000 kronor till 20,000 kronor, dels ock i riksstaten uppföra ordinarie förslagsanslaget departementet med 448,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad densamma avsåge ändring i nu gällande bestämmelser angående bidrag till kabinettssekreterarens representationskostnader,

b) nedsätta det i staten för utrikesdepartementet ingående förslagsanslaget å 10,000 kronor till vikariatsersättningar med 5,000 kronor till 5,000 kronor, samt det i samma stat ingående anslaget å 40,000 kronor till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med 20,000 kronor till 20,000 kronor,

Om bidrag till ogift kabinettssekreterares representationskostnader. (Forts.)

c) i riksstaten uppföra ordinarie förslagsanslaget departementet med 448,000 kronor.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting:** Herr talman, mina herrar! Uti den första delen av denna punkt hemställer utskottet om avslag på Kungl. Maj:ts framställning i vad densamma avser ändring i nu gällande bestämmelser om bidrag till kabinettssekreterarens representationskostnader.

Det föreligger här på denna punkt ett ganska enastående fall i svensk statsförvaltning, att det göres skillnad mellan om innehavaren är gift eller ogift, eftersom representationskostnaderna ansetts böra tillkomma honom endast för den händelse, att han är gift. Jag tror, att denna anomali, avvikande från vanliga regler, endast kan förstås rent historiskt. Det förelåg vid 1921 års riksdag ett förslag, som gick ut på att lämna representationsbidrag till åtskilliga medlemmar av utrikesstaten även här i Stockholm. Detta förslag avböjdes av riksdagen redan uti utskottet, men det gjordes då en hemställan av dåvarande personalchefen, att det må väl åtminstone kunna beviljas ett representationsbidrag till kabinettssekreteraren, särskilt om han är gift, då hans ställning är den, att han emellanåt måste se hos sig representanter för de främmande makternas beskickningar här i huvudstaden. Det medgavs. På det sättet kom dock det överloppsordet in, att det skulle ske endast för den händelse, att det gällde en gift kabinettssekreterare. Man har sedan icke velat rubba på denna bestämmelse, då det hänvisas till, att det så nyss bestämts, att det skulle gälla endast de gifta. Därför har man icke heller nu velat bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att anslaget även måtte gälla de ogifta innehavarna av denna plats.

Emellertid är det klart, att representationsplikter icke kunna undvikas, även om kabinettssekreteraren är ogift. Han blir bjuden i båda fallen till härvarande utländska legationer, och det är vanlig kutym, att han ibland önskar kunna göra gengäld, och detta gäller vare sig han är gift eller ogift. Överhuvud taget är det klart, att en indragning av här föreliggande mindre anslag skulle försvåra för kabinettssekreteraren det önskvärda umgänget med här ackrediterade beskickningschefer. Det vore ju icke önskvärt utan skulle i stället vara beklagligt, om en inskränkning skedde på denna punkt.

Man har nu jämställt kabinettssekreteraren med avseende på löneförmånen helt och hållet med statssekreterarna i de övriga departementen, men det ligger dock i sakens natur, att kabinettssekreterarens umgängesplikt är större än vad fallet är med dem, som endast hava att skaffa med sitt eget verks tjänstemän närmast, eller möjligen med en och annan tjänsteman i liknande befattning. Det är därför, synes det mig, en oriktig princip, som man har kommit in på här, och det torde vara önskvärt, om riksdagen ju förr dess hellre ville rätta denna princip och bevilja dessa medel, oavsett om vederbörande tjänsteman är gift eller icke.

Om bidrag till ogift kabinettssekreterares representationskostnader. (Forts.)

Jag ber upplysningsvis få nämna, att det nyupprättade s. k. norske utrikesrådets, vilken befattning motsvarar kabinettssekreterarens, sammanlagda löneförmåner uppgå till 30,000 kronor, därutav 20,000 som lön, bevegelsestillag på 5,000 samt representationsbidrag på 5,000. Detta sker där, oaktat man i Norge liksom hos oss har givit utrikesministern ett representationsbidrag. Tydligen äro utrikesministerns representationsplikter större än kabinettssekreterarens, men därav följer ingalunda, att kabinettssekreteraren äger inga, om han skulle råka vara ogift.

Jag tror, att det skulle vara riktigt, om riksdagen denna gång följde Kungl. Maj:ts hemställan och icke utskottets avslagsyrkande, men jag förstår, att gentemot ett enhälligt statsutskott är det icke stora utsikter, att så skall ske.

Herr **Widell:** Herr greve och talman! Beträffande detta anslag till representationskostnader förhåller det sig så, att då vid 1921 års riksdag frågan om löneregleringen för utrikesdepartementets tjänstemän var före i statsutskottet, förelåg ett kungl. förslag, enligt vilket utrikesdepartementets tjänstemän genomgående skulle få högre löner än tjänstemännen i övriga departement. Denna ståndpunkt kunde statsutskottet, närmast dess första avdelning, icke dela utan ansåg, att lönerna i utrikesdepartementet borde utgå efter samma grunder som för övriga departement. Alltså skulle kabinettssekreteraren erhålla samma avlöning som statssekreterarna. Emellertid anmärktes det av den representant, som utrikesdepartementet hade närvarande inom avdelningen, att detta skulle bliva mycket hårt för kabinettssekreteraren, då han faktiskt icke kunde undandraga sig en viss representation. Han var därigenom nödsakad att hava större våning än statssekreterarna i allmänhet hade. Förslaget var dessutom sammanknutet med den plan, som sakkunnige för utrikesdepartementets omorganisation hade, nämligen att man eventuellt skulle kunna från utlandet hemkalla ett sändebud och placera som kabinettssekreterare. För att detta skulle vara möjligt, måste avlöningen för kabinettssekreteraren ställas något högre än för statssekreterarna. Den nämnda representanten för utrikesdepartementet tillfrågades då, om någon representationsskyldighet förelåg för kabinettssekreteraren, om han var ogift. På det svarade han nej. Endast om kabinettssekreteraren är gift, kan man antaga, att representation föreligger. Nu kan det ju göras gällande att vare sig han är gift eller ogift föreligger ingen representations*skyldighet*. Den skyldigheten åligger hans excellens utrikesministern själv.

Under sådana omständigheter bestämde sig första avdelningen inom statsutskottet, om också med tvekan, att tillstyrka ett representationsbidrag till kabinettssekreteraren, dock endast under förutsättning att han var gift. Bidraget bestämdes till 3,000 kronor. Vid förra årets riksdag höjdes det till 6,000 kronor på grund av, kan jag säga, rent personliga skäl, som icke hade någonting med det verkliga behovet av detta bidrag att göra, och jag vill i detta sammanhang säga, att det förefaller mig vara starka skäl, att bidraget även för gift kabinettssekrete-

Om bidrag till ogift kabinettssekreterares representationskostnader. (Forts.)

rare med det första nedsättes till 3.000 kronor, vilket gällde före förra årets riksdagsbeslut.

Att nu bevilja ett representationsbidrag på 6.000 kronor till ogift kabinettssekreterare tror jag vore i hög grad olyckligt, ty det måste medföra konsekvenser även på andra områden i fråga om tjänstemäns avlöningar. Då det ju icke är vanligt, att riksdagen ändrar ett beslut, som den efter övervägande så nyss som för 2 år sedan har fattat, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson, Johan** i Malmö: Herr talman! Jag föranleddes att yttra mig med anledning av ett par ord av hans excellens utrikesministern. Han yttrade nämligen, att mot ett enhälligt statsutskott var det nog svårt att få ändring till stånd. Jag vill emellertid upplysa, att statsutskottet ingalunda är enigt på denna punkt. Inom avdelningen voro vi fyra för Kungl. Maj:ts förslag och två emot, och det var först i statsutskottet i plenum, som vi icke stodo oss. Vi uraktläto dock att reservera oss. Jag tror, att vi hade nio på vår sida i utskottet.

Jag anser emellertid också, att det är orimligt att begära, att den ogifte kabinettssekreteraren ingenting skall hava att representera med och den gifte 6.000 kronor därför att förpliktelserna att representera äro precis desamma. Denna uppfattning har jag erhållit efter alla de undersökningar, som jag har företagit. Det skulle förresten vara mycket olämpligt ur den synpunkten, att en gift kabinettssekreterare har skyldighet att representera, medan däremot, om han är ogift, han icke har den skyldigheten. Härav följer, att de utländska legationernas representanter, som komma under den ogifte sekreterarens tjänstetid, icke på något sätt skulle hava möjlighet att bliva mottagna av denne. Jag har den uppfattningen, och alla, som stodo på min sida, voro mycket för, att de borde hava lika bidrag. Representationsbidraget bör förknippas med själva posten oberoende av vem som innehar den.

Jag skall därför, herr talman, kort och gott be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **förste vice talmannen:** Jag var icke bland dem, som först behandlade detta ärende, då det tillkom första avdelningen att göra detta. Jag tror, att mina kamrater i statsutskottet mycket väl förstå, att om jag varit i tillfälle att taga deciderad ställning, jag gått med Kungl. Maj:ts förslag just på de grunder, som hans excellens själv här anfört. Då det icke blev någon reservation, och ingen uppträdde i frågan inom statsutskottet, har det icke förefunnits någon anledning för mig att ensam stå som reservant.

Då nu frågan i alla fall tagits upp på nytt, och det av en ledamot av första avdelningen yrkas bifall till Kungl. Maj:ts förslag, ber jag att få ansluta mig till detta yrkande.

Herr **Lindhagen:** Jag ber att få uttala det önskemålet, att, om statsutskottets ledamöter ha skiljaktiga meningar, de måtte anteckna dem till betänkandet.

Om bidrag till ogift kabinettssekreterares representationskostnader. (Forts.)

Herr **Winberg:** Herr talman! Jag skall icke inlåta mig på frågan, huruvida det är principiellt riktigt att skilja på gifta och ogifta befattningshavare, då det är fråga om vissa löneförmåner. Därom kan det råda delade meningar. Men efter herr Nilssons anförande kan jag icke underlåta att säga, att hur det än är med den frågan, har jag den uppfattningen, att detta anslag icke har något nämnvärt att göra med vad man brukar kalla proletariatets intressen.

Vid sådant förhållande och med hänsyn till möjligheten för befattningshavare av här ifrågavarande kategori, som icke tvingas till celibat på grund av ekonomiska omständigheter, utan kunna gifta sig på ett eller annat sätt, finner jag alla skäl tala för ett bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad statsutskottet i punkten 2 av sitt utlåtande nr 3 hemställt, såvitt det skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;
Nej — 68.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Extra ortstillägg åt personal i utrikesrepresentationen.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till extra ortstillägg åt ordinarie och extra personal i utrikesrepresentationen för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 325,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angiven orsak hemställt, att riksdagen måtte till extra ortstillägg åt ordinarie och extra personal i utrikesrepresentationen för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 300,000 kronor.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting:** Herr greve och talman, mina herrar! Då 1921 års riksdag fastställde staten för ortstillägg för tjänstemän inom utrikesrepresentationen, så uppförde den till extra ortstillägg för ordinarie och extra personal på extra stat för 1922 ett förslagsanslag högst 500,000 kronor. Detta beviljades att användas till förstärkning av de olika befattningshavare tilldelade ortstilläggen, då riksdagen icke kunde finna tidpunkten lämplig för en definitiv ny reglering av desamma. Följande års riksdag, riksdagen år 1922, fann lämpligt att reducera ifrågavarande anslag, med anledning utav att levnadskostnaderna i regel gingo nedåt, och beräknade då beloppet till 400,000 kronor för hela år 1923, och 200,000 kronor anvisades också för tiden 1 januari 1923 till den 30 juni samma år. Nu kommo emellertid dessa budgetbekymmer, som nödvändiggjorde att iakttaga en ännu strängare sparsamhet på alla möjliga områden, och då var också detta anslag under behandling i regeringen. Och Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition med hänsyn till det finansiella läget med stor tvekan ansett sig böra föreslå en sänkning med ett så avsevärt belopp som 75,000 kronor och sålunda upptaga anslaget allenast till 325,000 kronor.

Jag måste betona, att det är med stor tvekan, som man gått in på att skära ned löner, som i och för sig icke voro för högt tilltagna utan ganska knappt räknade. Det blir ett hårt slag för åtskilliga befattningshavare, när vi måste gå över på den nya ordning, som nödvändiggöres genom Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen. Men därför är det så mycket mera att beklaga, att utskottet velat gå ännu längre, än Kungl. Maj:t velat, och endast upptagit 300,000 kronor för året 1923—1924. Det blir faktiskt så, att även genom 75,000-kronorsavdraget drabbas åtskilliga av utrikesdepartementets tjänstemän hårdare än andra tjänstemän av de reduceringar, som nödvändiggöras av den statsfinansiella situationen. Det har varit så, att Kungl. Maj:t noggrant gått igenom de olika posterna och försökt avpassa de kommande sänkningarna på sådant sätt, att det gjordes besparingar på de punkter, där sådana skulle vara minst kännbara. Skulle det nu ske ytterligare en sänkning, komme detta naturligtvis att ha till följd, att även på de punkter, där man var nere vid minimigränsen, måste ytterligare underskridanden ske. Jag kan tillägga, att jag för ett par dagar sedan fått en framställning från en av våra största legationer, däri man beklagar sig över att man icke ser sig

någon råd att reda sig med de redan gjorda reduceringarna och att en ytterligare nedsättning i stället för en ökning av anslaget, som från deras utgångspunkt vore det rimliga, skulle verka fullkomligt deprimerande. Det kan ju dock icke vara med billighet och rätt överensstämmande, att en viss kategori tjänstemän skall på det sättet alltför hårt kringskäras på sina möjligheter till existens.

Extra ortstillägg åt personal i utrikesrepresentationen. (Forts.)

Jag vet, att mångenstädes här i landet råder den uppfattningen, att våra diplomater äro för högt avlönade och att de icke göra något. Jag tror att, om denna uppfattning i äldre tider haft något berättigande, så är det nu icke alls så, den tiden är slut och det är verkligen ett betydande arbete, som nedlägges mot anspråkslösa löner; det är ofta nog endast med den största sparsamhet som dessa löner kunna räcka till för dem, som ha att utföra detta arbete. Jag måste under sådana förhållanden på det livligaste beklaga, att utskottet ansett sig kunna gå ännu längre än Kungl. Maj:t. Det är dock en betydande nedsättning som på detta sätt drabbar dem genom anslagssänkningen från 500,000 kronor till 325,000 kronor; och det synes mig, att man borde kunna stanna denna gång därvid.

Jag kan naturligtvis icke här i denna kammare framställa något yrkande, men jag har dock velat uttala dessa ord, för att man icke skall kunna tro, att det går så lätt för sig att pressa ned dessa tjänstemäns löner under rimliga gränser. Det kan ha till följd, att yngre tjänstemän särskilt, som eljest varit med en tid och hoppats att få på denna bana se sin framtid, måste lämna den av ekonomiska skäl, och jag tror icke, att detta kan ligga i statens intresse, och på samma sätt är det klart, att det avhåller unga män, som eljest skulle hava sökt sig in i utrikesdepartementet och kanske blivit landet till stor nytta, från att komma in på denna alltför dåligt avlönade bana.

Herr **Kvarnzelius:** Herr greve och talman! Jag för min del tror icke, att det är någon fara i att bifalla utskottets förslag. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att vår utrikes representation har i likhet med de svenska befattningshavarne dyrtidstillägg på sina löner, som äro nyreglerade och rätt högt tilltagna. Därjämte hava de ortstillägg på varje plats med hänsyn till på platsen rådande förhållanden. Därtill hava de fått extra ortstillägg. Anslaget därtill var 500,000 kronor från början, men då voro ju förhållandena ute i världen betydligt mera abnorma, än vad de för närvarande äro. Den svenska kronan stod då icke så hög, som den för närvarande gör. Ja, den kan nästan sägas nu vara den bästa valutan. Det är klart, att när dollarn stod i 5 kronor och ännu högre, då behövdes det helt andra ortstillägg än för närvarande, då man kan säga, att dollarn har den normala kursen i förhållande till svenska kronan. Att under sådana förhållanden göra de jämkningar, som statsutskottet gjort på Kungl. Maj:ts förslag, har jag för min del icke ansett innebära några vådor. Jag tror, att man med säkerhet kan påstå, att samtliga våra representanter i utlandet genom detta äro i bättre position nu, än vad de voro före kriget under normala förhållande.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 8—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om upphörande av militär- och marinattachéorganisationen.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att i riksstaten uppföra ordinarie reservationsanslaget till militär- och marinattachéer med 40,000 kronor.

I en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (nr 80) hade vidare hemställts, att riksdagen ville besluta:

1) att någon representation i utlandet genom militär- och marinattachéer icke vidare skulle äga rum;

2) att de i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln för militär- och marinattachéväsendet upptagna anslagen å 40,000 kronor och 10,000 kronor måtte för denna gång beviljas endast i den mån medel erfordrades för att den personal, som nu vore anställd, måtte fortfarande utfå en tillräcklig avlöning och även kunna kvarstå i sina befattningar någon tid, till dess att den hunnit på ett för den överkomligt sätt återgå till sina ordinarie befattningar i hemlandet.

Utskottet hade i nu ifrågavarande punkt på angivna grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) avslå herr Lindhagens berörda motion nr 80, i vad den avsåge upphörandet av militär- och marinattachéorganisationen;

b) med avslag å samma motion, i vad den avsåge ordinarie reservationsanslaget till militär- och marinattachéer, i riksstaten uppföra detta anslag med 40,000 kronor.

På framställning av herr talmannen beslöts, att förevarande punkt skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. a).

Herr **Lindhagen:** Då statsministern yttrat, att han hade föga utsikt att vinna gent emot ett enhälligt utskott, förefaller det mig naturligtvis vara än mindre utsikt för en enskild motionär. Emellertid vill jag yttra några ord med anledning av yrkandet, att representation i utlandet genom marin- och militärattachéer för framtiden måtte upphöra. Yrkandet grundar sig dels därpå, att då man ur besparingssynpunkt nu till och med anser sig böra inknappa på ett anspråkslöst anslag till fredsverket och yrkanden gjorts om avskaffande av socialattachéer, vilka skola studera framstegen i humanitet i världen, är det icke för mycket, att man sätter ett frågetecken efter uppenbarligen onödiga militära anslag. Till dessa måste jag räkna det ifrågavarande.

Det är ett representationsanslag egentligen, såvitt jag förstår, och

man har från sakkunnigt håll sagt en gång tidigare, att denna institution, som icke är så värst gammal, inrättats först av stormakterna i spionerisyfte. Med den offentliga anställningen täcktes illojala manipulationer. Då skulle naturligtvis småstaternas beskickningar, som eljest icke gjorde sig lika bra i societeten, uppträda med samma elegans, och så fingo de också attachéer för marina och militära ändamål.

Om upphörande av militär- och marinattachéorganisationen. (Forts.)

Nu måste medgivas, att nog försöka dessa befattningshavare skaffa sig upplysningar om vilka uppfinningar, som i de respektive länderna gjorts på det militära området, och på bästa sätt göra skäl för sin anställning. Men i vårt land, där man står inför avskaffandet av det s. k. effektiva försvaret — det som kan stå emot en stormakts anfall med framgång — där tycker jag, att detta deltagande i den internationella krigssocieteten icke behöver vara av något verkligt behov påkallat. Ja, utskottet har också verkligen sagt, att det icke är tillräckliga skäl, som *nu* föreligga för en indragning. Med andra ord: utskottet förebådar, att de tillräckliga skälen därtill skola en gång komma. Det blir väl, när vår väntan på försvarsrevisionens arbete tager slut — försvarsrevisionen är en av de få kommittéer, som få sitta, fastän jag tycker, att den borde avskaffats bland de första — men jag hoppas nu i allt fall, att dess betänkande måtte föreligga för riksdagen nästa år. Då skola vi på allvar börja bataljen, herr Kvarnzelius, även mot detta anslag till militär- och marinattachéer. Jag tycker, att det icke ens står i något samband med militärväsendets ordnande, utan i stort sett är tillkommet i grannlåtssyfte. Sedan har jag naturligtvis i andra punkten hemställt, att man icke skall avskaffa detta anslag genast, utan då det är medmänniskor som ha dessa anställningar, måste man se till, att de på ekonomiskt överkomligt sätt kunna övergå till sina platser i hemlandet. Något anslag måste de ha, men i första punkten yrkar jag avslag på statsutskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr **Kvarnzelius:** Ja, herr greve och talman, den här frågan återkommer ju varje år, och diskussion förekommer i kammaren, därför att herr Lindhagen aldrig försummar tillfället att slå ned på denna punkt. Det är precis samma förhållanden vid avgörandet av denna kungl. proposition som det var föregående år, då riksdagen behandlade detta ärende, och utskottet har icke funnit något skäl att frångå den ståndpunkt det intog då. Hur det kan komma att bliva vid en revision av vårt försvarsväsen, är för närvarande omöjligt att säga. Men så mycket tror jag mig kunna säga, att i det förslag till ny försvarsorganisation, som kommer att framläggas från försvarsrevisionens sida, har det räknats med militärattachéer; och med anledning av herr Lindhagens yttrande, att vi numera icke skulle ha något effektivt försvar i förhållande till stormakterna, vill jag tillägga att jag har den uppfattningen, att det förslag, som vi komma att framlägga med hänsyn tagen till det militärpolitiska läget, säkerligen kan anses vara mera effektivt än 1914 års försvarsorganisation i förhållande till stormakternas resurser vid tiden för dess framskapande, det tror jag mig kunna säga.

Om upphörande av militär- och marinattachéorganisationen. (Forts.)

Herr Lindhagen tillät sig vidare att yttra ett ord om att försvarskommissionen icke hör till de kommittéer, som avskaffats, men han förmenade, att den i första rummet borde hava avskaffats. Det beror naturligtvis på, hur man ser den frågan, herr Lindhagen! Det beror naturligtvis på vad försvarsrevisionen kommer att föreslå. Herr Lindhagen har, såvitt jag har kunnat följa med hans verksamhet städse yrkat på nedbringande av försvarsbördorna, och i det hänseendet tror jag, att det kommer att föreligga förslag, — även om icke från revisionens flertal — så likväl fullständigt utarbetade förslag varmed han borde kunna känna sig ganska tillfredsställd i fråga om nedprutandet av försvarskostnaderna. Om försvarskommissionen icke hade förefunnits, hade det icke förelegat sådana utarbetade förslag, och herr Lindhagen har haft många erfarenheter av hur hopplöst det är att komma fram med reformkrav, när det icke kunnat förebringas utredningar, som visa i detalj, hur dessa reformkrav skola kunna realiseras. Under förutsättning, att det arbete, som försvarsrevisionen kommer att lämna ifrån sig, är av beskaffenhet, att det kan tillmätas någon betydelse, och det anser jag det vara, så kan det också anses lyckligt att detta utredningsarbete fått slutföras, så att regering och riksdag kunna på allvar taga upp denna fråga till lösning.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen:** Herr Kvarnzelius har hela tiden med ett medlidsamt småleende sökt tillrätta mina villomeningar. Varför jag upptagit detta förslag var, att första gången frågan väcktes, vann jag en verklig uppmuntran från herr Kvarnzelius. Han var då mycket betänksam mot anslaget. Därför har jag trott, att i ordet »nu» i statsutskottets betänkande skulle ligga något upprepande av denna välvilliga syn på anslagets avskaffande, som herr Kvarnzelius tidigare lät undfalla sig. Nu hör jag till min häpnad, att ehuru det kan emotses en stor nedprutning av försvarskostnaderna, har man i allt fall ansett, att detta anslag är så högviktigt, att det skall bibehållas, och därmed äro mina förhoppningar om herr Kvarnzelius' bistånd grusade.

Jag trodde för övrigt icke, att mitt yttrande om försvarsrevisionen skulle av herr Kvarnzelius uppfattas på det sättet som nu skett. Mitt yttrande om den var ett överord, som fälldes under debatten. Jag förstår så väl, att icke kan försvarsrevisionen avskaffas helt, när hela landet vill ha en bra härordning. Det var ju endast förfluget ord i debatten, en eloqventia, för att giva uttryck åt en motsatt mening. Herr Kvarnzelius har välvilligt givit oss en överblick i detta sammanhang av vad försvarsrevisionen åsyftar, men min plikt likmätigt konstaterar jag, att jag icke vill ha någon arméfördelning alls, och därför kan jag icke vara glad ens över den förebådade reduceringen.

Herr **Kvarnzelius:** Jag ber att få inlägga en bestämd gensaga mot herr Lindhagens yttrande, att jag skulle med ett medlidsamt leende ha betraktat herr Lindhagen. Jag har tvärtom alltid betraktat

honom med största beundran, men herr Lindhagen får ursäkta, att man icke vid varje tillfälle då man replikerar honom, bär fram en hyllning till honom. Han får finna sig i att någon gång bliva behandlad såsom vi andra vanliga dödliga och det kanske inte skadar om han får sätta sig in i hur det känns, när han på sitt raljanta sätt behandlar sina kammarkamrater.

Om upphörande av militär- och marinattachéorganisationen. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande moment hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen i nu ifrågavarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Anslag till socialattachéer.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till socialattachéer för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar att genom en sammanslagning av två utav de nuvarande tre socialattachéposterna en besparing å det tidigare till 50,000 kronor för år beräknade anslaget skulle kunna åstadkommas med 20,000 kronor.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte till socialattachéer för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *A. Wiklund, P. Nilsson* i Bonarp, *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *J. D. Norman,* vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts framställning under ifrågavarande punkt.

Herr **Andersson, Karl Emil:** Herr talman! Då jag icke haft tillfälle att inom utskottet deltaga i behandlingen av denna punkt ser jag mig nödsakad att nu begära ordet, enär jag beträffande densamma har samma mening som reservanterna, nämligen att ett avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag bör komma i fråga. Jag anser, i likhet med de övriga reservanterna i denna punkt, att detta anslag av 30,000 kronor bör kunna helt och hållet indragas, och jag ber därför helt kort och gott att få yrka bifall till reservanternas hemställan, d. v. s. avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Anslag till socialattachéer. (Forts.)

Herr **Kvarnzelius:** Herr talman! Som kammaren behagade finna har Kungl. Maj:t, med anledning av riksdagens uttalande i sammanhang med detta ärendes behandling förra året, nu framlagt förslag om att begränsa antalet socialattachéer till två i stället för förutvarande tre. Regeringen har sålunda här gått riksdagens uttalade önskan till mötes, och jag tror icke, att vi, som då voro med om att utformulera den framställning, som nu på detta sätt vunnit gehör, tänkt oss större inskränkning än nedbringande av antalet dylika attachéer till två. Jag för min del anser icke, att förhållandena för närvarande äro sådana, att man bör gå längre i inskränkning. Jag tror, att dessa attachéer, hava en rätt så viktig uppgift att fylla och jag tror också, att man kan säga om dem, att de hava gjort landet ganska värdefulla tjänster.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindhagen:** Här se vi en illustration till det yrkande, som jag nyss tillät mig göra. Här uppträdde nu en talare och sade, att han hade den åsikten, liksom reservanterna, att detta anslag bort avstyrkas. Om denna åsikt berodde på intim kännedom om förhållandena beträffande dessa attachéers arbete, det vet jag icke, eller om den berodde därpå, att man tycker, att när ordet »social» förekommer, så är det något mera oväsentligt, något som icke vidkommer dem, som hava sitt på det torra. Det gäller här en undersökning i utlandet om de framsteg, som där göras för att bereda jämförelsevis goda villkor åt alla. För en sådan undersöknings skull behöver man icke anställa personer i beskickningar i utlandet, anser man, men däremot, när det är fråga om att taga reda på några nyuppfunna krigsmaskiner, ny krigskultur och nya förödelseverktyg, då böra självfallet särskilda experter anställas i beskickningarna för det ändamålet!

Jag beklagar, att Kungl. Maj:t tillmötesgått en dylik okunnig opinion genom att begränsa socialattachéernas antal, men det kan ju jag icke göra något åt. Kan man bibehålla militärattachéernas antal, så är det verkligen också på sin plats, att man bibehåller socialattachéerna vid deras förutvarande antal.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting:** Jag ber endast att få upplysa herr Lindhagen om, att militärattachéernas antal icke kunnat bibehållas med de nedsättningar i dithörande anslag, som hava gjorts, och att deras antal sålunda redan är minskat.

Herr **Lindhagen:** Herr talman! Ja, det var för väl, att det gått så.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt

vidare därpå att kammaren skulle med godkännande av den vid punkten avgivna reservationen avslå utskottets hemställan; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till socialattachéer. (Forts.)

Herr *Andersson, Karl Emil,* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren att med godkännande av den vid punkten avgivna reservationen avslå utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 40.

Punkterna 19 och 20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra förslagsanslag av 353,000 kronor.

Herr **Winberg:** Herr talman, mina herrar! När vid första riksdagen utrikesministeriets stat behandlades, så tillät jag mig göra ett yrkande under punkten rörande anslaget till Nationernas förbund. Det framhölls då emot detta mitt yrkande, att det icke var någon så synnerligen lämplig form för att framdraga frågan om vår ställning till Nationernas förbund att så där utan vidare yrka avslag på de bidrag, som det tillkommer oss att lämna, så länge vi ändå stå såsom medlemmar av Nationernas förbund, utan den saken borde framdragas motionsvägen och sålunda på ett mera tillfredsställande sätt bringas under riksdagens behandling. I syfte att efterkomma denna anmaning skrev jag i år en motion, varigenom jag tänkte, att frågan skulle kunna på ett annat sätt kunna komma under riksdagens behandling. Som herrarna veta, så vägrades emellertid remiss på denna motion, och under sådana förhållanden och med hänsyn till vad som alldeles särskilt inträffat under senare tiden, ser jag mig sålunda nödsakad att även i år upptaga denna fråga under alldeles samma form som förra året, d. v. s. den enda form, som nu återstår mig, nämligen vid behandlingen av anslaget till institutionen ifråga.

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

Jag skall givetvis icke här ingå på någon längre förklaring rörande min ståndpunkt till här föreliggande problem särskilt vad beträffar de argument, som redan från början och tidigare kunde förelegat rörande den ståndpunkt, som jag och många med mig iakttagit till den institution, som kallas Nationernas förbund. Jag skall endast inskränka mig till att påpeka, vad som under den allra senaste tiden har inträffat. Jag vill då erinra om den politik, som man nu börjat inaugurera från Nationernas förbund, visserligen icke officiellt, men med utgångspunkt från det fredsfördrag, som ingicks i Versailles efter krigets officiella avslutande. Denna fredstraktat ingick såsom integrerande del i Nationernas förbunds statuter, och för detta föredrags uppfyllande till punkt och pricka har Nationernas förbund såsom sådant, såvitt jag förstår, inträtt såsom en i varje fall moralisk garant, alldeles oavsett, huruvida det är sådant, att det över huvud taget kan uppfyllas, och oavsett konsekvenserna icke bara för de folk, som närmast är beroende på kravet om dess uppfyllande, utan även för hela vår världsdel. Oavsett allt detta har, såvitt jag kunnat finna, Nationernas förbund såsom institution moraliskt gått i borgen för, att fredsfördragets bestämmelser skola uppfyllas, och det bör vara tillräckligt för att visa, hurudan situationen i verkligheten är. Jag erinrar om att, såvida pressens meddelanden äro riktiga, vår ärade utrikesminister har uttalat sin tillfredsställelse däröver, att frågan om en eventuell revision av fördraget eller över huvud taget en mjukare tillämpning av detsamma än den våldspolitik, som nu bedrives här i vår världsdel med utgångspunkt ifrån detta fördrag, över huvud taget har tillåtits att behandlas mera privat. Jag må säga, att man inte har stora krav på vad som i dessa dagar verkligen borde sägas, när man anser, att det verkligen är något tillfredsställande, att man över huvud taget tillåtits att beröra denna sak privat. Att det icke var möjligt att behandla den på ett officiellt och avgörande sätt inom Nationernas förbund såsom sådant, det var man väl tämligen överens om redan från början, och frågan är väl — vilket man även under senare tiden har behandlat även i vår press — om det just hade varit så lyckligt, att så hade skett, ty det är väl dock, såvitt jag förstår, så, att det lär bliva svårt för Nationernas förbund att komma till något annat resultat i denna punkt än att konstatera, att en makt eller några makter icke hava uppfyllt de i fredsfördraget angivna bestämmelserna; ergo får väl ett sådant konstaterande nära nog anses såsom ett slags deklaration om, att de åtgärder som från andra sidan vidtagits med anledning av denna uraktlåtenhet att uppfylla bestämmelserna väl få anses vara fullt riktiga och lagliga.

Jag lovar, att jag här icke skall ingå på några närmare detaljer. Jan anser, att förhållandena för närvarande äro sådana, att alla de möjligheter och tillfällen, som föreligga att på något sätt taga avstånd från den förödande våldspolitik, som nu bedrives och vars konsekvenser även komma att drabba vårt land liksom alla andra länder, böra begagnas, och jag anser det vara fullt befogat, att man tager dem i akt, och det är under sådana förhållanden jag icke kunnat underlåta att upptaga

denna fråga till behandling just vid denna punkt såsom varande den enda möjlighet, som föreligger för mig att draga den under debatt.

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

Det förefaller mig också vara något egendomligt, icke därför att jag fäster så stort avseende vid den form för behandling av mera ömtåliga ämnen, som ju i alla fall grundlagen ger riksdagen möjligheter till, d. v. s. att man får meddelande om en hel del förhållanden rörande utrikespolitiken och vad därmed står i samband, det förefaller mig märkvärdigt, säger jag, att det icke har förelegat någon anledning för regeringen under hela den gångna tiden att använda sig av detta sätt att lämna ett meddelande. Det enda man får veta är det, som synes i pressen, som väl är mer eller mindre oriktigt informerad kanske. Man har ju utrikesnämnden, och svenska folket i övrigt intresserar det icke, hur det går i en sådan viktig fråga! Jag måste säga, att ett sådant tillvägagångssätt föga står i överensstämmelse med den alltid mångbesjungna och mångomtalade demokratiska principen, som man skulle tillämpa här i vårt land.

Det är sålunda icke med utsikt att här kunna åstadkomma något positivt — jag vet, att man därvid är så gott som immun, man vågar icke tala om eller behandla saken — men det är därför att jag ville, såsom herr Trygger yttrade vid något tillfälle, frälsa min själ åtminstone, som jag ansett det nödvändigt att i någon mån beröra detta ämne nu. Jag gör herrarna uppmärksamma på att, när jag här, vilket det är min avsikt, kommer att begära votering och herrarna gå att votera i denna punkt, ingen formuleringsskicklighet i världen skall kunna ändra det faktum, att envar, som röstar för detta bidrag nu, sådana förhållandena äro, blir direkt eller indirekt medskyldig till den politik, som bedrives här i världen, visserligen icke officellt av Nationernas förbund men dock under Nationernas förbunds auspicier. Under sådana förhållanden anser jag det vara en nödvändighet att i sakens nuvarande läge avgiva den lilla opinionsyttring, som över huvud taget för närvarande står att giva.

Jag hemställer sålunda, herr talman, om avslag på vad utskottet i denna punkt har föreslagit.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting:** Jag skall inskränka mig till att helt kort bestrida riktigheten av den sats, som den föregående talaren med sådan kraft framhävde i början av sitt anförande, nämligen att Nationernas förbund skulle hava gått i moralisk borgen för Versaillesfreden. Något sådant har icke förekommit. Sverige har aldrig varit med om att gå i borgen för Versaillesfreden, och de före detta neutrala stater, som anslutit sig till Nationernas förbund, hava omsorgsfullt undvikit att taga någon ställning i det avseendet och hava icke heller genom sin anslutning till Nationernas förbund gjort någon som helst avvikelse ifrån sin neutralitetspolitik.

Jag ber också att få korrigera den uppgift, som den förre talaren gav om, att jag skulle, enligt pressen, hava yttrat tillfredsställelse över

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

att privat hava fått fram den fråga om skadeståndet, som behandlades vid ett sammanträde nyligen i Paris. Tillfredsställelsen har naturligtvis icke gällt, att man har fått fram den saken under sådana former, som där skedde, utan min tillfredsställelse gällde att ett sammanträde utav Nationernas förbunds råd under nuvarande förhållanden åtminstone icke passerade, utan att den fråga, som upprör hela världen, därvid på något sätt kom på tal.

Herr **Trygger**: Herr talman! Med anledning av ett yttrande av herr Winberg, att den, som röstade för nu förevarande anslag, skulle bliva medskyldig till den politik, som nu bedrives i världen, vill jag säga, vad mig beträffar, att jag röstar för anslaget därför, att Sverige är förpliktat att giva detta anslag, men ingalunda därför, att jag på något sätt gillar nämnda politik. Jag vill framför allt, icke på något sätt bliva ansvarig för densamma.

Herr **Winberg**: Herr talman! Ja, det skulle naturligtvis vara lönlöst för mig att tvista med herr statsministern om, vilka konsekvenser ett medlemskap i Nationernas förbund medför. Han säger, att vi icke hava påtagit oss något som helst ansvar för de saker, jag berörde, men jag vill erinra om, och jag hoppas, att hans excellens icke förnekar det: är det icke så, att själva fredstraktaten, som jag sade, ingår såsom integrerande del i folkförbundets statuter? Om så är fallet och om man kan vara överens om, att dessa fredsbestämmelser, som åtminstone mänskligt sett äro omöjliga att uppfylla, leda till sådana förvecklingar som dem vi i dagarna få bevittna, så undrar jag, hur det är möjligt att från den utgångspunkten och på den grunden säga, att ingen av dem, som sålunda varit med om att medverka till Nationernas förbund i dess nuvarande form, har vare sig direkt eller indirekt ansvar i vad som förekommer.

Med anledning av herr Tryggers uttalande kan jag hänvisa till vad jag redan sagt. Herr Trygger säger, att han absolut icke ställer sig på något sätt bakom vad som sker i världen. Ja, det är ganska intressant att få höra det, men då frågar jag: var äro då herr Trygger och andra, som t. ex. dagligen i pressen uttrycka sig i mycket exklusiva och expressiva ordalag, var finnas ni då det är fråga om att i parlamentet eller på annat sätt positivt hävda edert avståndstagande i detta fall? Jag har aldrig hört något sådant, och jag har vid föregående tillfällen beklagat, att ingen, som har mera pondus än jag, sagt ett ord härom vare sig i riksdagen eller utåt. Det är, som om man vore gripen av en viss föreställning; man ser, att det är galet, men man kan icke göra något däråt, enligt den gamla satsen: välan, må våra öden fullbordas! Det vore intressant, om man ifrån den sidan, där man åtminstone inser, att här förehaves en hel del beträffande politiken ute i världen, som kommer att få de mest ödesdigra konsekvenser icke bara för dessa stackars folk, som pinas och pressas ned till svält och elände, utan för hela världen, därför att det ekonomiska upp-

byggandet, som man så vackert talar om, blir mer och mer omöjligt, ju längre man håller på med denna politik, det vore, som sagt, av ett ofantligt stort intresse att få se ett mera positivt uppträdande från sådant håll, där man visserligen säger, att man icke gillar vad som sker, och där man visserligen till och med kan gå så långt, som herr Trygger gör ibland, att man skämtar litet stilla med Nationernas förbunds maktlöshet, men i övrigt bara står och väntar på ödets fullbordan.

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Lindhagen:** Jag begärde ordet med anledning av herr Tryggers yttrande, att han beviljade detta anslag därför att vi voro förpliktade till det. Jag trodde, att det också borde beviljas, framför allt därför, att vi på den vägen skulle kunna uträtta något. Det är detta senare betonande, som saknas så fullkomligt i svenska riksdagen och nu i all synnerhet ifrån partiernas ledare.

Det nuvarande läget efter den sista reformen med »demokratisk kontroll å utrikespolitiken», är i alla fall ganska bekymmersamt för svenska folket, det är munlås på det, och obekantskapen med förhållandena är större än förut. Utrikesnämnden är ju omgärdad med sekretess. På en interpellation därom förra året svarade statsministern, att han för sin del ansåg, såvitt jag påminner mig rätt, att den icke kunde avskaffas. Nationernas förbunds möten äro också för oss en sluten bok, som mycket sällan nedtages ifrån hyllan. Och om här uppstår en fråga, varav hela världen väntar ofärd för alla och ett nytt världskrig, och om det interpelleras något om den saken, så avslås interpellationen av denna kammares majoritet. Då är det vid något sådant här enstaka litet tillfälle som man icke kan hindra människor att säga något — tyvärr, förmodar jag att herrarna tycka.

Jag ber då att få begagna detta enastående tillfälle att bara betona, hurusom herr Trygger yrkade på ett beviljande av anslaget, därför att vi voro pliktiga att giva det. Men man förnam icke något brinnande begär att kunna uträtta något på det sättet, och statsministern nödgades konstatera, att de neutrala staterna i Nationernas förbund sorgfälligt avhållit sig ifrån att på något sätt beröra Versaillesfreden.

Det är väl ändå klart, att om man vill uträtta något, så måste man försöka börja med att väcka opinion för det, och då man tillhör neutrala stater, och skall börja väcka opinion för något måste man börja med att säga sin mening på de platser, där vi hava tillfälle att uträtta något på grund av den representation, som förefinnes. Därför är det ganska nedslående, åtminstone för menige man i många vinklar och vrår, att ett sådant förlösande ord icke får sägas ifrån de neutrala staternas sida i folkförbundet, något som löser detta från den förankring i fredstraktaten mellan de krigförande, i vilken det nu faktiskt i alla fall sitter fast.

Jag skulle önska, att riksdagen beviljade anslaget, för att bliva i tillfälle att bidraga till ett sådant lösgörande av Nationernas förbund. Men herr Tryggers knappa yrkande — representant som han skall vara

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

för den svenska omyndiga nationen — inger inga förhoppningar, om att hans eget ombudsmannaskap där nere skall sträcka sig längre än till att, som herr statsministern antydde, vara neutral.

Herr **Kvarnzelius:** Då ingen yrkat bifall till utskottets hemställan, har jag begärt ordet för att göra det. Jag vill samtidigt säga, att jag gör det bland annat på den grund, som angavs av herr Trygger, då han sade, att man här endast hade att fullgöra en förpliktelse, som landet åtagit sig. Men jag gör det även därför, att jag hoppas, att Nationernas förbund i sinom tid skall komma att infria de förhoppningar, som man ställde på detta förbund, när Sverige anslöt sig till detsamma. Första förutsättningen för att det skall lyckas är givetvis, att alla civiliserade nationer komma att bliva anslutna till förbundet. Det är ett önskemål, som jag för min del vill begagna detta tillfälle till att starkt stryka under, att Nationernas förbund måste så fort sig göra låter bereda övriga kulturländer plats i sin krets.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hellberg:** Jag visste inte, herr talman, att den föregående ärade talaren begärt ordet, när jag gjorde det. Jag föranleddes att begära ordet, därför att jag kände det som ett behov, att någon röst höjdes emot herr Winbergs försök att med all gewalt göra Nationernas förbund solidariskt med den politik, som nu drives ute i världen.

Detta försök är tendentiöst. Herr Winberg vill till varje pris komma åt Nationernas förbund och därför försöker han lägga skulden till vad som nu sker på detta förbund. Men varenda människa, som vill försöka se saken något så när oväldigt, inser att denna beskyllning är alldeles oriktig.

Det har talats åtskilligt om förhållandet mellan förbundet och Versaillesfreden. Man vet, att det sammanhang, som där uppstått, beror på historiska omständigheter vid dess tillkomst. Det uppstod — så vitt jag är rätt underrättad — därigenom, att den som i främsta rummet företrädde intresset för ett sådant förbund, den nordamerikanske presidenten, yrkade på, att just i samband med själva fredsslutet ett sådant institut skulle upprättas, övertygad som han var, att om det skötes på framtiden, vore det fara, att det inte skulle bliva av; därigenom kom detta samband till stånd. Men alla försök att göra Nationernas förbund till något slags garant för Versaillesfreden äro dömda att misslyckas, så fort saken något grundligare undersökes. Veterligen är det ju så, att inte ens inom den gamla ententen råder enighet om den politik, som nu drives. Än orimligare är det då att påstå, att inom Nationernas förbund, som består av ett 40-tal stater, däribland alla föregående neutrala, inom vilka säkert en ganska stark opinion mot denna politik råder, skulle förefinnas enighet därom. Det är meningslöst att komma med ett sådant påstående.

Sedan är det en sak för sig, att Nationernas förbund inte kan uppträda med vederbörlig kraft eller för närvarande anser sig kunna upp-

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

träda alls mot denna politik; det beror ju på det faktiska förhållandet, att förbundet inte förfogar över en sådan makt, att det kan göra sig gällande. Det är självfallet så, när i alla fall detta förbund kommit till på initiativ av ententemakterna, att det kommer att befinna sig i en mycket vansklig ställning, om det vill gripa in, särskilt på ett tidigt stadium, i en sådan akut konflikt som den nu omhandlade. Jag förmodar, att saken ligger så inom Nationernas förbund, att man bidar tiden för att se, om inte utvecklingen en gång kommer till den punkt, då det i anslutning till sitt uttalande i skadeståndsfrågan under Genèvekonferensen i fjol kan komma att anmodas att försöka åtgöra något för att söka bringa reda i saken.

Var och en kan på det allra livligaste beklaga, att inte Nationernas förbund kan uträtta mer, än det gör. Men det är i detta fall som i så många andra så, att man är bunden av de faktiska förhållandena. Och jag undrar om herr Winberg, som är så frank att alltid kasta sten på detta förbund, har något enda praktiskt förslag att framställa, hur man skulle komma till rätta med de förhållanden, som råda i världen. Det är sannerligen ett problem så svårt och vanskligt, när det inte finnes nödiga förutsättningar för att kunna på något sätt med vederbörlig auktoritet tvinga vederbörande att foga sig i en förnuftigare tingens ordning, att det förefaller som den rena ovederhäftigheten att bara stå och prata om, att Nationernas förbund ingenting gör, och än mer att söka göra det medskyldigt i vad som sker i världen. Vi böra väl försöka se förhållandena, sådana de äro, och inte tendentiöst utlägga dem i ena eller andra riktningen. Man kan beklaga det nuvarande läget men man bidrager inte till att förbättra det genom att försöka skjuta skulden därför på ett håll, där den inte ligger.

Herr **Trygger:** Det var ett yttrande av herr Lindhagen, som jag skulle vilja bemöta. Herr Lindhagen anmärkte mot mig, att jag som skäl för att jag röstade för detta förslag hade åberopat, att enligt min mening Sverige vore förpliktat att betala detta belopp. I stället hade jag enligt hans mening bort säga, att jag röstade för anslaget därför, att jag hoppades, att Nationernas förbund skulle kunna uträtta något gott både för vårt land och för mänskligheten över huvud. Han ville tydligen göra gällande, att det motiv, jag anförde, var ett uttryck för min likgiltighet för, att förbundet verkligen skulle kunna göra någon nytta. Emellertid är detta en missuppfattning från herr Lindhagens sida. Jag vill säga, herr Lindhagen, att det är en viss olikhet oss emellan däri, att herr Lindhagen har mycket lättare att uttrycka sig; han har ordet ofantligt mycket mer i sin makt, under det jag däremot får vara mera kort och försiktig, när jag uttalar mig. Därvid har jag tagit till mitt rättesnöre samma regel, som jag, när jag var professor i processrätt i Uppsala, gav mina elever, den nämligen, att när man skall angiva skälen för ett beslut, skall man alltid se till, att man på genaste vägen kommer fram till resultatet. Man skall icke göra en massa krumbukter och utflykter, utan endast taga med så mycket, som är nödvändigt. Och

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

när det nu gäller frågan om att betala ett visst belopp, är för mig den primära frågan: är jag skyldig att betala beloppet? Ty om jag är skyldig att betala beloppet, är det totalt likgiltigt, om det blir nytta eller skada av att vederbörande får detsamma. Det är saker, som ingenting betyda vid frågans avgörande. Är jag förpliktad att betala, har jag ingenting annat att göra än betala. Det var just den grundsats jag tillämpade, när jag nyss yttrade mig angående anslaget till Nationernas förbund.

Herr **Winberg:** Herr talman, bara ett par ord med anledning av herr Hellbergs anförande. Det kan nog tvistas om, herr Hellberg, huruvida herr Hellbergs eller mitt uttalande är mest tendentiöst. Det är just det olyckliga, att herr Hellberg företräder den delen av mänskligheten, som med pukor och trumpeter förkunnar, att Nationernas förbund är den stora världsfrälsaren. Jag förstår nog — trots allt har väl icke ens herr Hellberg undgått att märka det stora misstaget — att man efteråt har svårt att erkänna detta misstag, men det berättigar ej att angiva sina motståndare såsom alltid kommande med tendentiösa framställningar. Jag skall icke tvista med herr Hellberg längre, huruvida det är så alldeles fullkomligt barockt i vad jag tillåtit mig säga om det moraliska ansvar, som Nationernas förbund påtagit sig vis-à-vis fredsbestämmelserna. Det är nog lärdare herrar än herr Hellberg och jag, som tvista därom — eller, rätta sagt, de börja numera att icke tvista om det alls. Jag skall emellertid gå så långt, att jag medgiver, såsom riktigt, att Nationernas förbund ej är någon garant eller har något egentligt ansvar, men då frågar jag: Även om det är så, men om man i alla fall måste konstatera, att en sådan institution under så exceptionella förhållanden som de nu rådande ingenting kan göra, utan snarare utgör ett hinder för, att man på andra vägar skall kunna göra något — vad i all rimlighets namn är det då för mening i att förvilla människor med att uppehålla denna institution, som, när den verkligen behöves, är fullkomligt maktlös och som verkligen, när det blir fråga om ansvarigheten för denna våldspolitik, är ganska omtvistad? Redan detta sakernas läge och den ganska resignerade ton, vari man numera resonerar mot för ett par år sedan, giver till fullo belägg för den uppfattningen, att betydligt större skaror nu fått ögonen öppna för den förfärliga förvillelse, som människorna varit utsatta för beträffande betydelsen av Nationernas förbund, den uppgift som denna institution har och dess möjlighet i framtiden att företräda en sundare och rättvisare politik.

Herr Kvarnzelius motiverade sin ställning med, att han hoppades, att denna organisation, åtminstone i framtiden i någon utsträckning skulle bli i tillfälle att infria de förhoppningar, som man i början ställde på densamma. Ja, det är ju redan det en betydligt nedstämd ton mot vad som förut varit rådande. Hoppet övergiver ju aldrig människan, och jag vill visst icke, att det skall överge herr Kvarnzelius heller, men frågan är: Har man rätt att anföra detta motiv hur länge som helst, även om verkligheten i världen alltför tydligt visar, att detta hopp är be-

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

drägligt? Måste det icke komma en dag, då man ändå skall säga sig: Nu är det ej berättigat att leva på detta hopp, utan nu måste vi konstatera faktum och från denna utgångspunkt företaga vad vi anse vara det riktiga.

Herr **Lindhagen:** Jag vill bara säga det, att alltid, när det gäller anslag till institutioner och syftemål, som ha till uppgift att söka främja freden och samförståndet mellan folken, är det åtminstone för mig omöjligt att vägra mitt biträde därtill. Jag röstar alltid för sådana anslag och sålunda självfallet även för detta, varhelst det möter en ansats till det goda bör den vinna uppmuntran och fullföljas till yttersta måttet, ända till alla illusioner slutligen svika. Det skulle alltså aldrig falla mig in att rösta mot ett sådant anslag som detta, helst då jag ser, hur anslagen fortfarande svälla på krigsbudgeten.

Jag begärde emellertid ordet för att gent emot herr Trygger och hans förnekade vältalighet säga, att jag förstår nu, att herr Trygger precis bekände vad jag trodde, att han skulle komma till. Han ser saken ur juridisk synpunkt, och han säger, att i en sådan livsfråga för folken vill han svara med hänvisning till de lärdomar, han fått från sin professur i Uppsala. Ja, där ha vi det. Då ber jag att få rekommendera herr Trygger mina motioner nr 139, 140, 141 och 142. Där förekommer bland annat ett ifrågasättande, om det icke är alldeles på tok, att de unga juristerna, vilka ju kunna få en så betydande ställning i världen som t. ex. herr Trygger och vilkas uppfostran därför är så viktig för samhället, endast skola undervisas i bokstavslydnad för all slags rätt, och om man icke också bör tänka på att upprätta någon lärostol i rättvisa.

Herr Trygger har nu över sin insats i folkförbundet satt: summum jus summa injuria, d. v. s. högsta rätt må bli högsta orätt. Det kan inte hjälpas, det är juridiken som härskar. Det är det motto, som de gamla romarna satte över sitt juridiska system, och det har i själva verket på indirekt sätt herr Trygger nu också satt som motto över vårt juridiska system, vilket motto för övrigt detta system redan i och för sig utan herr Tryggers vitsord satt över sig, ty det är mottot för all juridik sedan årtusenden tillbaka. Man kan sålunda ej begära, att herr Trygger i denna situation, som råder i världen, skall börja intressera sig för rättvisa; han intresserar sig bara för juridik. Varför skola vi skicka sådana ombud till Nationernas förbund, herr talman?

Herr **Hellberg:** Jag kände mig, herr talman, uppfordrad att säga ett par ord till svar på herr Winbergs påstående om min uppfattning angående Nationernas förbund.

Jag har verkligen aldrig skattat åt den uppfattning, som herr Winberg tillskriver mig, att jag hälsat förbundet såsom världens frälsare eller hur hans ord nu föllo. Jag hälsade det med glädje, därför att jag sedan årtionden har haft alldeles klart för mig, att om freden skall tryggas i världen, måste det ske just genom en sådan sammanslutning

Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

av världens nationer, som ha börjat komma till stånd i Nationernas förbund. Men jag har hela tiden haft fullkomligt klart för mig, att en sådan sammanslutning, som kan sägas vara början till en förverkligad utopi, i denna ofullkomlighetens och självviskhetens värld har så oerhört stora svårigheter att övervinna att jag sannerligen inte någonsin har hängivit mig åt några stora förhoppningar, att den skulle kunna göra några underverk under den närmaste tiden. Men jag har den uppfattningen, att det är väl, så länge detta förbund kan upprätthållas; ty så länge har man ändå en liten smula förhoppning, att det en gång i framtiden skall bli bättre. Om man återigen följer herr Winbergs visa råd, och söker slå sönder allt, vad har man då att fästa hoppet vid, frågar jag? Herr Winberg blev också alldeles svarslös på min fråga, vad han skulle vilja sätta i stället, som vore bättre än detta förbund. Brister det sönder, då blir naturligtvis resonemanget: Nu ha vi försökt denna väg, men den har visat sig vara en utopi; då få vi uppgiva den och allt får återgå till de gamla förhållandena.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Winberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 9.

Punkterna 22—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till internationella fredsbyrån i Bern.

Punkten 30.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till internationella fredsbyrån i Bern för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 1,000 kronor.

Anslag till internationella fredsbyrån i Bern. (Forts.)

Uti en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (nr 78) hade vidare hemställts, att riksdagen ville besluta, att under tredje huvudtiteln anslaget till internationella fredsbyrån i Bern höjdes till det belopp, som förut utgått, eller sålunda från 1,000 kronor till 2,000 kronor.

Enahanda yrkande hade framställts i en inom andra kammaren av fru *N. Thüring* och herr *C. Knutsson* väckt motion (nr 98).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna skäl hemställt, att riksdagen måtte med avslag å berörda av herr Lindhagen samt fru Thüring och herr Knutsson väckta motioner till internationella fredsbyrån i Bern för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 1,000 kronor.

Herr **Lindhagen:** Detta anslag till fredsbyrån i Bern tyckes bli ett fredlöst anslag. Förra året var det fullständigt struket ur budgetförslaget utan någon motivering, och statsutskottet tillstyrkte dock så gott som enhälligt dess strykande. Det var endast herr Ekman, som då förordade fortsatt anslag till fredsbyrån i Bern. Men de meniga i riksdagen, både i första och andra kammaren, återinsatte anslaget på sin plats. Nu i år finner man återigen, att det tummats på anslaget. Detta anslag har tillkommit på riksdagsman Wavrinskys initiativ, och det var bland annat han, som år 1921 drog i härnad för att åter införa det på dess plats. Nu har det, som sagt, åter tummats på anslaget, och det endast av det skälet, att »det synes kunna begränsas» till 1.000 kronor. Ja, det synes kunna begränsas till vad som helst och rent av tagas bort, om man vill ha det så.

Men vad är det egentliga skälet till detta? Man skulle kunna tänka sig, att det är sparsamhetsskäl och att eftersom det bör prutas på alla anslag, skall man också pruta på detta anslag. Men det kan nog inte vara så i detta fall, ty under en följande punkt finner man, att regeringen uppfört ett alldeles nytt anslag på 3.000 kronor till en enskild fredsorganisation. Då tycker jag, att också detta anslag på 2.000 kronor borde kunnat få stå kvar. Jag kan inte förstå annat, än att skälet är det, som herr Widell upplyste om år 1921, då statsutskottet hade låtit efterhöra anledningen till, att regeringen vidtagit en så verkligen ovanlig åtgärd, som att stryka ett gammalt anslag utan någon motivering. Utskottet hade då fått den upplysningen, att efter tillkomsten av Nationernas förbund och dess generalsekretariat i Genève betydelsen av denna fredsbyrå i Bern måste anses ha så väsentligt minskats, att några starka skäl för svenska staten att bidraga till dess verksamhet inte längre förefunnos. Det är emellertid här fråga om två ganska olika saker. Anslaget till Nationernas förbund, som vi sett utgå så ofantligt rikligt, avser en officiell apparat, där regeringarna och deras ombud skola försöka länka världens banor och ställa dem i bättre ordning än för närvarande. Men regeringarna lära inte komma långt, allra minst under sekretessens fortfarande upprätthållna täckmantel, om de inte till sist få stödja sig på en allmän opinion, som är intresserad för fredssaken, som känner med fredssaken

Anslag till internationella fredsbyrån i Bern. (Forts.)

och på alla sätt vill stödja densamma. Denna opinion bildas av de gamla fredsföreningarna och även andra sammanslutningar, och dessa fredsföreningar ha blivit så att säga en halvofficiell fredsinstitution på grund av sin organisation och de fredskongresser, som de årligen hålla. Just denna fredsbyrå i Bern har ju även av riksdagen blivit understödd bland annat med ett större anslag, nämligen år 1910, då en av dessa fredskongresser hölls i Stockholm, vilken kongress för övrigt tilldrog sig stor uppmärksamhet.

Denna fredsbyrå är fortfarande mycket fattig och har att kämpa med de största svårigheter. Att just i denna tid, då folken alltmer behöva fredstankarna på sin fana, börja pruta på dessa futtiga tusen kronor kan åtminstone jag för min del inte anse vara försvarligt, utan jag får nu, liksom herr Wavrinsky och jag gjorde år 1921, yrka, att anslaget må komma tillbaka på sin gamla plats och till sitt gamla belopp och att hädanefter i fortsättningen ingen vidare oro skall komma att sväva över detsamma, utan att det fortfarande kan få stå orubbat kvar i budgeten.

Jag yrkar således bifall till min motion, varigenom anslaget höjes från 1.000 kronor till dess gamla belopp, 2.000 kronor.

Herr **Widell:** Herr greve och talman! Frågan om anslag till denna fredsbyrå har ju riksdagen debatterat så många år, att det icke kan vara någon anledning att nu närmare gå in på saken. Jag vill endast erinra om, att då detta anslag nu har nedsatts i förhållande till vad som beviljades vid förra årets riksdag, är detta ingalunda något enstaka fall inom årets statsreglering. Jag tror snarare, att man kan leta efter, vilka anslag som icke äro nedsatta. Det har gått ut över hela linjen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen:** Jag upprepar, att vad som nu anförts icke kan vara det avgörande skälet i detta fall, ty strax efter förevarande punkt finnes upptaget ett nytt anslag på 3.000 kronor till ett annat fredsändamål, och statsutskottet har tillstyrkt det anslaget. Det är således ett nedblickande på de folkliga fredsrörelserna och ett uppblickande på överklassens fredsrörelse, som ligger bakom herr Widells anförande.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikesärendena **Branting:** Jag ber endast få intyga, att anledningen till nedsättningen av detta anslag ingalunda varit någon ogenhet mot den organisation, varom här är fråga, utan det har delat det öde, som så ofantligt många andra anslagskrav rönt i dessa tider. Man har prutat något tusen kronor här och något tusen kronor där för att vinna någon liten besparing. Det, som herr Lindhagen nu åberopar — att det i nästa punkt begäres anslag till ett nytt fredssträvande — beror på, att man ansåg detta nyuppkomna fredssträvande verkligen vara förtjänt och i behov av en liten uppmuntran också från statsmakternas

sida, och det har därigenom blivit så mycket mindre plats över för anslag till denna fredsbyrå i Bern. Jag är viss om, att i fall man ser på saken utan några undrande baktankar, skall man finna det ganska naturligt, att regeringen velat bevilja anslag på båda dessa punkter och då i alla fall av sparsamhetsskäl hållit båda anslagen nere.

Anslag till internationella fredsbyrån i Bern. (Forts.)

Herr **Lindhagen:** När kammaren nyss har beviljat det begärda anslaget till militärattachéer med det gamla beloppet, så föreställer jag mig, att åtskilliga av kammarens ledamöter skola gå med på att bevilja detta lilla fredsanslag till dess gamla belopp.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till herr Lindhagens i ämnet väckta motion; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;
Nej — 21.

Punkten 31.

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till svenska föreningen för Nationernas förbund för budgetåret 1923—1924 bevilja ett extra anslag av 3,000 kronor.

Uti en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (nr 79) hade vidare hemställts, att riksdagen ville besluta att under tredje huvudtiteln i statsverkspropositionen skulle:

1) till svenska freds- och skiljedomsföreningen för budgetåret 1923—1924 beviljas ett extra anslag av 10,000 kronor; och

2) till svenska föreningen för Nationernas förbund beviljas ett extra anslag utöver föreslagna 3,000 kronor ytterligare 2,000 kronor eller sålunda tillhopa 5,000 kronor.

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet upptagit till behandling jämväl en av fru *N. Thüring* och herr *C. Knutsson* inom andra kammaren väckt motion (nr 99), däri hemställts, att riksdagen ville besluta, att under tredje huvudtiteln i statsverkspropositionen skulle till svenska freds- och skiljedomsföreningen för budgetåret 1923—1924 beviljas ett extra anslag av 5,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på angivna grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Lindhagens i ämnet väckta motion i vad den densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till svenska föreningen för Nationernas förbund för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 3,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, J. Nilsson* i Skottlandshus, *J. L. Widell, K. E. Andersson* i Eliantorp, *A. Wiklund, P. Nilsson* i Bonarp, *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *J. D. Norman,* vilka ansett, att utskottet bort avstyrka såväl Kungl. Maj:ts förslag som herr Lindhagens i ämnet väckta motion.

Herr **Widell:** Herr greve och talman! I den nu föredragna punkten har reservation avgivits av 8 ledamöter av statsutskottet med yrkande om avslag å Kungl. Maj:ts framställning rörande ett bidrag av 3,000 kronor till svenska föreningen för Nationernas förbund. Det måste enligt min uppfattning verka överraskande, att denna framställning under nuvarande förhållanden kommit fram. Saken är nämligen den, att både 1920 och 1921 — sålunda under ekonomiskt och finansiellt långt bättre tider än nu — gjorde denna förening hos Kungl. Maj:t framställningar om statsanslag, men dessa framställningar blevo då avslagna. Att nu, samtidigt som Kungl. Maj:t varit nödsakad att föreslå nedsättning eller strykande av anslag för offentliga och enskilda institutioner, anslag, som utgått i årtal, att nu, säger jag, taga upp ett sådant nytt anslag som detta måste onekligen förefalla överraskande.

Man väntar åtminstone att finna en bärande motivering här, men ser jag efter i statsverkspropositionen, så letar jag förgäves efter en sådan. Det enda skäl jag där kunnat finna för att anslaget nu tages upp är, att Sverige har blivit ledamot av Nationernas förbunds råd, men vad den saken har att göra med anslaget till denna svenska förening har jag mycket svårt att inse.

Om jag alltså å ena sidan måste anse tidpunkten för att äska ett anslag till denna förening synnerligen olämplig, så måste jag å andra sidan ställa mig ganska tvivlande ifråga om behovet och lämpligheten av anslaget. Om Nationernas förbund utvecklar sig till att bli den hävstång och den garanti för fred och goda förbindelser mellan folken, som förbundet avser att bli, ja, då är denna förening överflödig; då talar sannerligen förbundet tillräckligt kraftigt för sig självt, och det behöves då ingen förening, som för dess talan. Skulle återigen förbundet icke utveckla sig på detta sätt, ja, då tror jag det får anses ganska olämpligt att försöka hålla förbundet uppe genom föreningar,

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

som skola föra dess talan. I varje fall anser jag sålunda, att gagnet av föreningen icke är så stort, att det motiverar ett särskilt statsanslag, och tydligen är det denna ståndpunkt, som av Kungl. Maj:t föregående år intagits, då anslaget avslagits.

Nu kan det ju sägas: beloppet är så litet, det är bara 3,000 kronor, och det kan man väl alltid bevilja. Ja, 3,000 kronor hit och 3,000 kronor dit, det blir dock pengar. Många bäckar små göra en stor å. Och för övrigt, låt vara att detta belopp är litet, så äro däremot de utgifter Sverige får ikläda sig för Nationernas förbund ingalunda små. Med inräknande av det nyss beviljade anslaget till Nationernas förbund stiger Sveriges bidrag till förbundet till sammanlagt 1,622,000 kronor för dessa år, och lägger jag så till vad som åtgår för vår representation på förbundsmötena och på rådsmötena, så är jag övertygad om, att man vid innevarande års slut kommer till en utgiftssumma, som stiger till nära två miljoner kronor. Så nog får Sverige ikläda sig tillräcklig del av de ekonomiska uppoffringarna för Nationernas förbund.

På grund av vad jag anfört anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts proposition som den väckta motionen i denna punkt.

Herr **Hallin:** Herr greve och talman! Jag har inom statsutskottet med min röst bidragit till det beslut, som utskottet här kommit till, nämligen att tillstyrka det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet av 3,000 kronor till den svenska föreningen för Nationernas förbund, och jag har därvid trott, i motsats till vad den siste ärade talaren gjorde gällande, att vårt land med detta jämförelsevis obetydliga anslag skulle kunna inkassera en fullgod valuta. Jag är icke medlem av denna förening, så jag är måhända ej fullt orienterad i dess syftemål, men jag har anledning att tro och hoppas, att min ärade vän, herr Trygger, som är ledamot av föreningens styrelse, senare här skall bliva i tillfälle komplettera mina uppgifter.

Jag har emellertid inhämtat, att denna svenska förening för Nationernas förbund sedan år 1920 är medlem av den då bildade stora »l'Union des Associations pour la Société des Nations» och deltager genom denna union i det internationella arbetet för förbundets stödjande och utveckling. Unionen omfattar för närvarande 23 folkförbundsföreningar i cirka 30 länder, däribland även — märk väl, mina herrar — Förenta staterna. Den arbetar med konferenser och kommissioner, och särskild uppmärksamhet har den ägnat frågorna om förbundsförsamlingens sammansättning, förbundsrådets befogenhet, förstärkandet av småstaternas representation i rådet, skydd åt nationella minoriteter, staternas olika berättigande vid valet av domare i den fasta internationella domstolen ävensom en hel del ekonomiska och sociala frågor. Icke minst har unionen blivit ett språkrör för de mindre nationernas önskemål.

Som man finner av denna kortfattade framställning, går föreningens huvudsyfte ut på att söka i görligaste mån och såvitt det står i

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

mänsklig förmåga förbättra den struktur, som Nationernas förbund för närvarande äger. Den svenska föreningens ekonomi har emellertid alltid varit synnerligen svag, och dess egna av ledamotsavgifter härflytande blygsamma resurser ha i regel endast räckt till de mest nödvändiga administrativa kostnaderna. Ett litet anslag har föreningen visserligen fått från den svenska interparlamentariska gruppen, men detta anslag har företrädesvis åtgått till att betala årsavgiften till den nyssnämnda unionen. Det skulle, synes det mig, vara synnerligen beklagligt, om den svenska föreningen på grund av brist på medel nu skulle nödgas inskränka sin verksamhet, ja kanske gå till en upplösning och anmäla sitt utträde ur unionen och detta just nu, när Sverige har fått en plats i Nationernas förbunds råd. Kammaren har ju nyss voterat avsevärda belopp till Sveriges representation i Nationernas förbund. Det skulle då se bra egendomligt ut, om man nu här skulle vägra detta anspråkslösa belopp av 3,000 kronor, vilken summa, såsom jag håller före, är ägnad att göra de stora anslagen till Nationernas förbund mera effektiva.

Ögonblicket kanske icke är så opportunt nu att uppträda och yrka bifall till ett sådant anslag som detta. Jag hoppas emellertid, att kammaren icke skall fatta ett beslut i en sådan fråga som denna under påverkan av några känsloskäl utan se saken på litet längre sikt.

I den förhoppningen, herr greve och talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Winberg:** Herr talman! Jag kan väl förstå, att det behöver bildas särskilda propagandaföreningar för att hålla Nationernas förbunds aktier något så när i närheten av pari, men jag kan inte förstå, att detta är en fråga, som kan föranleda direkta anslag av statsmedel. Såsom förut framhållits, har denna kammare redan beviljat så pass väsentliga anslag på andra punkter till detta ändamål, att jag tycker alla rimliga anspråk därvidlag redan äro tillgodosedda.

Men det är inte bara detta, utan det är en sak till och något värre, som man här bör beakta. Man vill göra gällande, att denna organisation egentligen är en vanlig fredsorganisation, men detta måste jag nu för min del bestrida, i den bemärkelse jag tar ordet fredsorganisation. Den har i stället tillkommit såsom ett slags mellanled, som skall ha att göra med allting, som rör Nationernas förbund, så att inte svenska folket egentligen skall blanda sig i den saken. Under sådana förhållanden och med hänsyn till, att det finnes verkliga fredsorganisationer här i landet, som aldrig någonsin fått och ej heller vid denna riksdag få något anslag för bedrivande av sin verksamhet, måste jag verkligen säga, att det börjar på att gå bra långt vid sidan av vad som kan anses vara rimligt, när man kommer och begär särskilt anslag åt en dylik propagandaorganisation för Nationernas förbund, som det här är fråga om. Jag medger villigt, att det kanske behöves, men jag bestrider, att svenska staten, åtminstone under nuvarande förhållanden, har någon skyldighet att bidraga med direkt anslag till detta ändamål.

Då härvidlag i varje fall icke kan göras gällande samma skäl som beträffande den fråga, i vilken jag förut hade ordet, nämligen att riksdagen är *skyldig* att bevilja anslag, anhåller jag på de skäl jag anfört, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan i förevarande punkt.

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

Herr **Trygger:** Herr talman, mina herrar! En föregående talare har här omnämnt, att jag skulle vara medlem i styrelsen för den svenska föreningen för Nationernas förbund. Det är alldeles riktigt, att jag så är, men jag vill säga — det är till min egen skam — att jag mycket sällan deltagit i dess arbete. Man går in i en förening, och så, utan att man vet av det, är man invald i styrelsen, och detta upptäcker man en vacker dag. Det kan vara en ganska obehaglig situation. Det är emellertid icke såsom medlem i styrelsen jag nu tar till ordet, utan det är därför, att jag har en bestämd uppfattning i denna fråga, alldeles oberoende av min ställning inom föreningen.

När vi hade före här i riksdagen frågan om huruvida vi skulle gå in i Nationernas förbund, så fanns det ju starka meningsskiljaktigheter. Från ena sidan gjorde man gällande, att det var en ovillkorlig plikt för oss att under den föreliggande situationen inträda i förbundet trots de betänkligheter, som förelågo, och å andra sidan — och den ståndpunkten intog jag — fann man sig böra säga nej, ej därför att man ansåg, att en sådan institution ej skulle kunna vara till verklig nytta, utan därför att den, sådan den var organiserad, ej skulle kunna fylla sin uppgift. Man ansåg det vara av den största vikt, att Nationernas förbund redan från början leddes in på den riktiga vägen och fick den riktiga organisationen. Detta var vår ståndpunkt, när vi då röstade för avslag å den kungl. propositionen. Riksdagen anslöt sig emellertid till den förra meningen, och då — det har jag sagt förut, och jag säger det även i dag — håller jag före, att man är skyldig att i fortsättningen ställa sig på den ståndpunkt, som blivit definitivt antagen av statsmakterna. Det har jag ock gjort. Detta innebär, att vår plikt i en sådan situation är att försöka göra det bästa möjliga av Nationernas förbund, så länge det existerar. Och trots mina betänkligheter och trots allt det mörker, som nu höljer nästan allt i Europa, även Nationernas förbund och dess framtid, så anser jag det ingalunda säkert, att Nationernas förbund ej kan bli av verklig nytta. Det kunde, enligt min mening, ha blivit till stort gagn, om förbundet varit organiserat på annat sätt redan från början, men i alla fall, när det nu finnes, kan det möjligen utveckla sig till något bättre. Därpå måste man arbeta lojalt. Lojalitet, det är något som man aldrig behöver ångra att man iakttagit. Det är för övrigt en plikt för var och en att iakttaga lojalitet.

Denna förening skall ju sprida kunskap om och intresse för Nationernas förbund. Denna programpunkt avsåg mer början av föreningens verksamhet. Man skulle göra förbundet känt och väcka intresse för detsamma. Men det finnes något annat, som ingår i föreningens uppgift, och det är, att den skall stödja och stimulera förbundets strävan

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

att upprätthålla en varaktig mellanfolklig rättsordning. Den skall söka bidraga till att utveckla förbundet i denna riktning. Nu ha åtskilliga talare här påpekat — herr Winberg allra kraftigast — att förbundet är inne på en alldeles felaktig väg. Det gör större skada än nytta. I stället för att upprätthålla rätten undergräver det rätten. Men jag frågar, kan man i så fall tänka sig en situation, där det vore mer behövligt för en förening som denna att ingripa, en förening, som har på sitt program att bidraga till, att förbundet utvecklar sig i den rätta riktningen, att det verkligen skapar och upprätthåller en rättsordning? Logiken säger mig åtminstone, att det är på det sättet, och jag kan följaktligen ej finna, att det kan vara annorlunda.

Det är min tro, att dessa föreningar inom de olika länderna äro besjälade just av den anda, som behärskade oss, vilka 1920 röstade mot förslaget, att vi skulle gå in i Nationernas förbund, och som också behärskade dem, som röstade för vår anslutning till förbundet, därför att de ansågo, att garantier redan funnos för en utveckling i den riktningen. Dessa föreningar vilja verka på det sättet, och varför skall man ej då hjälpa dem, så att de kunna fungera? Jag håller nu icke mycket på den s. k. demokratien, det veta herrarna, men dessa föreningar äro ett värdefullt demokratiskt inslag i hela Nationernas förbundsrörelsen, om jag så får uttrycka mig. Det är uppfattningen hos de djupa lederna, hos de enkla människorna, som ju finnas inom olika samhällsklasser, det är dessa människors känslor för Nationernas förbund, som taga sig uttryck i dessa föreningar. Alla dessa äro besjälade av den tanken och det hoppet, att detta elände, i vilket vi nu leva, icke skall bli evigt, utan att rätten till sist skall segra. Jag har ej samma uppfattning som herr Lindhagen, att summum jus är summa injuria, utan jag tror, att rätten i regeln är rättvisan, och att det följaktligen är en på allmänna rättsmedvetandet grundad rättsordning, som bör regera folken. Och det arbeta dessa föreningar för.

Kan man nu bidraga till, att de i någon mån skola kunna kraftigare bedriva sin verksamhet tack vare ett litet anslag på 3,000 kronor, tror jag ej att man gör något, som skulle kunna anses vara olämpligt. Jag ser för resten här i propositionen omtalat, att anslaget på 50,000 kronor för representationen vid Nationernas förbunds delegeradeförsamling icke gick åt sista gången. Jag känner ej till saken, men det står i Kungl. Maj:ts proposition. Där kanske man har den besparing, som skulle kunna lämna dessa 3,000 kronor.

På de skäl jag anfört skulle jag vilja hemställa, att kammaren i enlighet med utskottsmajoritetens förslag ville bifalla den kungl. propositionen.

Herr **Swartz:** Herr talman, man kan ju till fullo vara med om det riktiga och goda uti de strävanden, som här anges såsom den svenska föreningens för Nationernas förbund syfte, utan att därför behöva komma till den konklusionen, att man skulle med statsmedel understödja denna förening. Jag får för min del säga, att jag har

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

i statsutskottet, såvitt jag kan erinra mig, näppeligen någonsin sett en framställning med begäran om anslag till en ny förening, till ett alldeles nytt ändamål, framkomma på det sätt, som denna har gjort, utan den allra ringaste utredning angående hur medlen skola användas eller vilka behov skola med dessa medel tillgodoses. Ty det enda skäl, som här är anfört, är, att Sverige nu har blivit medlem av Nationernas förbunds råd, och det skulle vara en anledning till att stödja den svenska föreningen för Nationernas förbund i dess strävanden att sprida kunskap om vad Nationernas förbund gör och vad det borde göra. Jag får för min del säga, att den anledning, som här är anförd i propositionen, borde väl snarare giva vid handen, att detta stöd borde vara mindre behövligt, sedan Sverige kommit på detta sätt mera mitt in i brännpunkten än förut, då det stod utanför förbundsrådet.

Jag har som medlem av statsutskottet icke kunnat vara med om att nu gå med på ett anslag av den här beskaffenheten. Jag har därvid — låt vara ur statsutskottssynpunkt — fäst mig speciellt vid ett uttalande, som riksdagen i dess helhet gjorde i en fråga av likartad natur den 17 juni 1920. Det var då fråga om, visserligen icke någon förening för att stödja Nationernas förbund utan helt enkelt att stödja en frivillig brandskyddsförening här i landet. Då hade man begärt 4,000 kronor på extra stat för år 1921 och 4,000 kronor på tilläggsstat för år 1920 för att stödja denna förening. Riksdagen yttrade med anledning härav bland annat: »Gentemot de under de senare åren i allt större omfattning framträdande kraven på statsunderstöd åt enskilda sammanslutningar med allmännyttigt ändamål är det, enligt riksdagens mening, nödvändigt, att stor försiktighet iakttages vid bedömandet om och i vad mån dylikt understöd bör beviljas, och detta även i sådana fall, där, såsom i det förevarande, gagnet av föreningens verksamhet får anses uppenbart.»

Ja, här kan man säga, att i detta fall är ju syftet med föreningens verksamhet uppenbarligen av en god beskaffenhet. Huruvida föreningens verksamhet verkligen blir av samma gagnande beskaffenhet, så att den motsvarar detta syfte, ligger väl ännu mer i vida fältet, än vad det kunde synas göra vid det anförda tillfället med avseende på brandskyddsföreningen.

Riksdagen beslöt då för att hjälpa föreningen i gång med den nyttiga sak, det då gällde, att anvisa ett anslag på tilläggsstat för år 1920 på 4,000 kronor, men den beviljade ej något anslag på extra stat för år 1921, just därför att man icke mer och mer skulle komma in i den vanan, att enskilda sammanslutningar först komme till stånd och sedermera ginge till riksdagen och staten och begärde deras stöd. Jag kan icke finna, att det är ett sätt, som i längden gagnar de enskilda föreningarna. Äro de icke starkare och omfattas icke det syfte, som de sträva för, med större intresse av de enskilda, än att de icke kunna avstå från statsanslag å 3,000 kronor, då tror jag sannerligen icke, att deras verksamhet kan komma att bli av gagnande natur, även om man önskar det aldrig så gärna.

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

Med hänsyn till vad riksdagen själv förut har sagt och med hänsyn till de konsekvenser, som ett ytterligare inslående på denna väg enligt min uppfattning kan medföra, har jag icke kunnat undgå att reservera mig mot statsutskottets tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts framställning, och jag ber nu att få yrka bifall till denna reservation.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena **Branting:** Det resonemang, som den senaste ärade talaren förde, var ju stött väsentligen på ett tidigare uttalande av riksdagen i ett helt annat sammanhang därom, att man måste iakttaga stor försiktighet vid understöd åt allmängagneliga enskilda föreningar. Hans slutsats var ju den, att man icke blott skulle iakttaga försiktighet och se sig för, så att man icke kritiklöst anvisar medel till höger och vänster, utan även att man icke skulle över huvud taget anslå statsbidrag till sådana gagneliga enskilda föreningar, även om omständigheterna för övrigt ligga så, att statsbidrag påtagligen skulle vara av behovet påkallat och göra nytta på den plats, dit det komme.

Det anfördes också av den ärade talaren den satsen, att han kunde ha förstått, om man tidigare hade kommit med en sådan framställning som denna, men att nu, sedan Sverige hade kommit in i Nationernas förbunds råd, vore det väl icke någon nödvändighet att på detta sätt komma med framställning om understöd åt en förening, som verkar för Nationernas förbund.

Jag måste säga, att det just under nuvarande förhållanden ändå måste mer än förut anses vara ett aktuellt intresse, att kunskapen om Nationernas förbunds verkliga strävanden och om de krafter till att förbättra dessa strävanden, som finnas inom förbundet, spridas bland vidare kretsar av vår befolkning. Det är utan tvivel en god uppgift, som statsmakterna sannerligen icke lida av att giva ett litet understöd åt för att ytterligare främja.

Jag måste därför för min del säga, att mitt under den allmänna sparsamhet, som för övrigt utmärkt regeringens framställningar och riksdagens ställningstagande till de olika äskandena, ha vi ändå här en punkt, där man icke bör driva denna s. k. försiktighet så långt, att man bara säger nej. Det är ju uppenbart, att hela vårt lands liksom hela världens utveckling är i allra högsta beroende på, om de strävanden, för vilka även den svenska föreningen för Nationernas förbund vill i sin mån verka, vinna framgång eller slås tillbaka hopplöst och utan möjlighet att för ögonblicket göra sig gällande emot de våldsamma och självviska makter i världen, som allt för starkt breda ut sig under nuvarande tider. Jag tror, att vi göra rätt mot vårt folk, om vi ge detta lilla handtag åt denna organisation, som satt rätten som det centrala i sin verksamhet och vill sprida fredstankarna vidare inom de kretsar av vårt folk, som äro tillgängliga för dem. Den lilla verksamhet, som denna förening hittills har kunnat utöva, och de idéer, som den sprider genom sin lilla tidskrift, vilken kommer ut, när omständigheterna det medge, peka på samma gång på en gedigenhet i det upplysningsarbete,

som den utför, och på en omutlig rättskänsla av den art, att föreningen verkligen är värd understöd av riksdagen i dess helhet och nu närmast här av första kammaren.

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

Jag vädjar därför till kammaren att icke säga nej till detta lilla anslag, utan enas om, att försiktighet visserligen är en god sak, men emellanåt torde ett stöd åt en sådan förening, som är så aktuellt betingad av förhållandena, som med denna förening onekligen är fallet, vara på sin plats. I England — det har visst redan påpekats här — ha gjorts mycket stora ansträngningar på frivillighetens väg, för att man skall kunna här komma fram.

De, som äro vana vid, att staten understundom lämnar ett litet bidrag till ett gott syfte, böra alltså icke vägra detta, bara därför att man nu anmäler betänkligheter ur försiktighetens synpunkt och drar alltför långt gående konsekvenser ur ett tidigare riksdagsuttalande.

Herr **Lindhagen:** Jag har i likhet med herr Trygger också råkat bli invald i styrelsen för denna förening, ehuru kanske förslaget kommit från annat håll. Det föreslogs en gång på en stämma, från de djupa leden, som mest bestå av ämbetsmän och vederlikar — och det skadar inte heller. På detta sätt kom jag in genom sluten votering, och på så sätt har jag också blivit medlem av styrelsen. Men jag har liksom herr Trygger icke varit där, men det beror på, att vi knappast ha haft något styrelsesammanträde på hela tiden.

Nu står jag emellertid på den ståndpunkten, att alla anslag för sådana ändamål, som kunna främja fredstankarna och folkopinionen i detta avseende, äro nu i synnerlig grad på sin plats, och därför vill jag också yrka bifall till ett anslag som detta.

Nu har föreningen begärt 5,000 kronor, men regeringen har föreslagit 3,000 kronor, och jag tycker det var en så viktig sak. Med hänsyn till den rundhänthet, som tillkommit militärbudgeten, och de stora belopp, som ju motionerats om att utgå till en enskild förening för krigskultur, skytteföreningarna, så skall jag som en opinion mot detta yrka bifall till min motion, att förevarande anslag sättes till begärda 5,000 i stället för 3,000 kronor, ehuru jag icke har någon utsikt att få se detta förslag gå igenom.

Emellertid skall jag begagna tillfället av den andakt, som kammaren ägnar detta anslag — till skillnad från den förströdda likgiltighet, som nyss ägnades frågan om bibehållandet av anslaget till fredsbyrån i Bern — för att samtidigt gå in på den fråga, som efteråt skall avgöras, nämligen anslaget till den svenska folkliga fredsrörelsen, den gamla svenska freds- och skiljedomsföreningen, som utgör den svenska länken i den stora internationella organisationen av fredsföreningar och den svenska länken i det nordiska fredsförbundet. Jag begagnar tillfället att på detta sätt få gå i förväg och att nu utföra mina skäl i den frågan. Den andakt och beredvillighet, varmed detta nya anslag behandlas, hoppas jag också kommer att ägnas den folkliga fredsrörelsens anslag.

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

Det är nu på det sättet, att reservanterna, vilkas talan förts av herrar Widell och Swartz, verkligen äro konsekventa. De dra icke upp gränslinjen mellan förnämligare föreningar och andra föreningar, som bestå av för mycket folk; de respektera icke förnämiteten i det här fallet — sannolikt dock icke av rättvisa mot den folkliga föreningen, utan därför att man hyser visst förakt mot alla slags fredsrörelser, och för övrigt behöves så mycket anslag ändå, särskilt till det kära militärväsendet, så att man icke rår med det här. Det är i alla fall konsekvent, och det kan man förstå.

Men när man finner, hur i statsutskottet socialdemokrater och liberaler enhälligt ha röstat för det här förslaget, men icke för anslaget till den folkliga föreningen, då blir man något betänksam och nedstämd.

Hur förhåller det sig nu med dessa två nu konkurrerande föreningar? Jo, ur den gamla freds- och skiljedomsföreningen, som har stått dusterna i fredsrörelsen, utbröts för några år sedan ledamöter från de s. k. bildade klasserna, vilka sammanslöto sig till en särskild förening, det s. k. fredsförbundet. Detta fredsförbund har sedermera ombildats till den svenska avdelningen av föreningen Nationernas förbund.

Nu säger statsministern som motiv för anslaget till denna nya förening, att »det synes mig behövligt, nu särskilt i och med Sveriges inval i Nationernas förbunds råd, att genom årliga bidrag understödja nämnda förening, som intager en särställning bland organisationer för rätt och fred i världen, och vars syfte synes mig vara ett verkligt statsintresse». Den där formuleringen är tydlig, tyckes det mig; den röjer, såvitt jag förstår, en hastig sidoblick till alla andra svenska organisationer och ett resolut beslut att monopolisera Nationernas förbunds fredsföreningar som ensam representant för ett verkligt statsintresse. Nu vill jag erinra, att den folkliga föreningen arbetar också för Nationernas förbund. Det har gått så långt, att det intresset börjar där ofta överflygla intresset för de övriga fredsfrågorna. Det ingår även i denna förenings strävan att skapa ett nytt och bättre folkförbund än det nuvarande. I det avseendet är strävandet detsamma, och allt övrigt, som sagts om den nya föreningen och dess strävanden, har även giltighet beträffande den gamla, som därutöver dock fortfarande har mera universella intressen och arbetar mycket mer energiskt. Med ett exempel må belysas vilken skillnaden är.

Den nya föreningen består huvudsakligen av medlemmar ur den övre världen och vänder sig till denna värld, därifrån krigstankarna mest utgå. Det är därför viktigt, att det finnes en organisation, som agiterar bland dem, som i militärväsendet ser något så överväldigande angeläget framför fredstankarna. Detta är skillnaden än så länge, såvida icke de 3,000 kronorna kunna åstadkomma någon liten utvidgning av den nya föreningens publik och strävanden.

För närvarande befinner sig världen i en stor spänning, och man vet icke vad som skall komma ut ur den hotande nya katastrofen. Då har svenska freds- och skiljedomsföreningen för att tillmötesgå en allmän opinion sökt åstadkomma här i huvudstaden och sedan ute i landet

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

också möten, vid vilka allmänhetens opinion skall få giva sig tillkänna. En hel del andra ideella föreningar och även de liberala och socialdemokratiska politiska organisationerna ha nu anslutit sig till detta företag, utom just den förening, som skall representera »statsintresset» och blivit föremål för extraordinär välvilja från regeringens sida. Då man nu frågar sig, vad anledningen härtill varit, så böra vi först rättvisligen erinra oss, att här som på de flesta andra ställen är det ett par personer, kanske någon mer, som företräda sammanslutningen och träffa avgörandena. Från de bestämmande i den nya föreningen har på förfrågan avböjande antytts, att man visserligen ansåg situationen äventyrlig, men att man borde vänta tills herr Branting kom hem, så att man kunde fråga honom och få reda på, vad som vore lämpligt. Med andra ord, här ha vi skillnaden. Jag kan icke förstå annat än att det där statsintresset i den nya föreningen möjligen skulle bestå i, att den vore benägen att organisera, bildligt talat, ett »liggande på magen för utrikesdepartementet», en skyddsvakt kring dess opinioner och att alltid fråga detsamma om vad som kan vara lämpligt för tillfället. Det är försiktigheten själv, det är den övre världens diplomati, det är sekretessen, som ganska mycket giver sig tillkänna i ett sådant ställningstagande.

Ur den synpunkten måste detta anslag måhända vara ytterst sympatiskt för första kammarens majoritet.

Men jag vill då påpeka, att det är av behovet påkallat, att räkna med, att den folkliga föreningen också får ett utlopp för sina meningar i dessa frågor, och att även en sådan organisation behövs i landet. Medan detta anslag med andakt säkerligen beviljas, kommer det andra naturligtvis att snöpligen avslås, ty sådan är den demokratiska nya riksdagen. I alla fall ämnar jag tillåta mig, när vi komma dit, att begära votering för att hopsamla de nio röster, som ibland bruka tillfalla mig och ibland herr Winberg.

Jag yrkar emellertid, herr talman, på de i motionen anförda skäl, bifall till det i den framställda förslaget, att den nya föreningen, såsom även inom sin miljö av betydelse, får 5,000 kronor i stället för 3,000 kronor.

Herr **Swartz:** Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena yttrade i sitt anförande nyss, att detta anslag var påtagligen av behovet påkallat, och den förste talaren för anslagets beviljande förklarade, att föreningen skulle gå till sin upplösning på grund av brist på medel, om icke detta anslag beviljades. Det vill förefalla mig vara något egendomligt, att om man fäster en så stor vikt just vid, att detta anslag beviljas, man då icke med ett enda ord framskjuter detta i motiveringen, när man begär anslaget. Det finnes ingenting om den saken. Det enda, som är sagt, är att, sedan nu Sverige kommit in i Nationernas förbunds råd, synes tiden vara inne att ge föreningen det anslag, som den två år förut begärt, vilken begäran mynnat ut i mindre bidrag till resekostnader i anledning av besök vid konferenser.

Jag förstår för min del icke, vart det skall taga vägen, om i riks-

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. (Forts.)

dagen på så lösa grunder beviljas anslag för alldeles nya ändamål. Åtminstone har jag som medlem i statsutskottet icke ansett mig därtill kunna medverka, i all synnerhet som icke hinder lär föreligga för Kungl. Maj:t att under detta och nästa år, om så är, på samma sätt giva bidrag till resekostnaders täckande såsom hittills skett, och som tyckes ha varit tillräckligt för att hålla föreningen vid liv. Jag kommer än en gång till, att föreningen icke lever på pengar, utan på intresset hos dem, som äro medlemmar i föreningen. Och jag kan icke förstå, hur detta intresse skall kunna särskilt eggas av detta anslag på 3,000 kronor från statens sida. Om intresset faller tillbaka, därest detta anslag uteblir, är det bättre att föreningen också faller till marken.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena pekade på, att man i England från enskilt håll givit stor anslutning till och stött dessa föreningar kraftigt. Det är precis, vad jag anser bör ske även här i vårt land, vilket ju även utrikesministern syftade på i sin vädjan — jag vet icke, om det var någon personlig vädjan i det, han uttalade — då han sade, att de, som icke bruka säga nej till bidrag, när enskilda uppfordra, de kunna väl icke säga nej, när staten nu begär detta bidrag. För min del skiljer jag på dessa två saker högst väsentligt, och det är detta skäl, som gör, att jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Clason:** Det finnes för mig en bakgrund, som gör, att jag icke kan rösta för detta anslag, och denna bakgrund är den ganska hårda hand, varmed den kungliga statsverkspropositionen i övrigt har gått fram gent emot en hel del kulturella institutioner och dylika sammanslutningar i vårt land. Genom detta förfaringssätt, som jag erkänner kan ha varit nödvändigt, har man begränsat anslag och slopat anslag, som gått ut till kulturella ändamål, och som stundom gjort det icke bara i decennier utan under mycket längre tid och därigenom satt på spel strävanden, som ha gjort en obeskrivligt stor nytta. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om det skulle förefinnas synnerligen starka skäl, om man nu skulle här föra upp ett anslag till ett alldeles nytt ändamål av liknande art. Men dylika starka skäl kan jag icke anse föreligga här.

Det har sagts, att denna förening skulle bidraga att föra Nationernas förbund på en bättre väg, än det för närvarande är inne på och bidraga till att sprida upplysning om Nationernas förbund och skapa ökade sympatier för detsamma. Om Nationernas förbund kan skaffa sig ökade sympatier, beror på, vad det uträttar, och vad det icke uträttar, och hur det självt lägger sin verksamhet. Detta är något, som alla människor fästa avseende vid, men det torde alls icke bero på de skrifter, som från denna förening kunna komma till stånd. Men alldeles oberoende av detta — jag kommer tillbaka till den synpunkt, jag nyss utvecklade — är det i en tid, då man drager in det ena anslaget efter det andra för synnerligen behjärtansvärda ändamål, icke lämpligt att börja med ett nytt anslag för ett ändamål, om vars gagnelighet man för ögonblicket ganska litet vet. Det har från statsutskottets sida därjämte

Anslag till svenska föreningen för Nationernas förbund. **(Forts.)**

påpekats, att den motivering, som av Kungl. Maj:t här framlagts, varit synnerligen ofullständig, och även detta kan vara ett skäl att på denna punkt visa någon försiktighet.

Herr **Ekman, Carl Gustaf:** Det är klart, herr talman, att varje nytt anslagskrav väcker betänklighet i en tid, när man har så knappt om medel, som för närvarande är fallet, och för egen del får jag bekänna, att jag tillhörde dem, som i början voro verkligt tveksamma, huruvida man skulle gå med på det här anslaget. Jag kom emellertid till det resultatet, att det borde beviljas. Det, som särskilt övertygade mig om det, var den del av den anslagsbegärande föreningens uppgift, som angavs bestå i att »deltaga i det internationella arbetet för att stödja och stimulera förbundets strävan att uppnå en varaktig mellanfolklig rättsordning». Jag har nämligen utgått från att föreningar av denna art, frivilligt tillkomna för att stärka nationernas förbunds idé, jämväl skulle kunna utåt påverka den allmänna meningen, när det gäller ökad anslutning till förbundet. Den största svagheten i nationernas förbunds ställning anges ju för närvarande vara, att Amerika ej anslutit sig till detta förbund. Det finnes väl starka förbindelseländkar mellan svensk-amerikansk folkopinion och svensk, och där skulle så vitt jag förstår, ett inlägg möjligen kunna göras av betydelse för nationernas förbunds framtid. Av detta och vissa andra skäl hemställer jag, herr talman, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten framkommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla herr Lindhagens i ämnet väckta motion i nu ifrågavarande del; samt 3:o) att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som herr Lindhagens motion i denna del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen i nu ifrågavarande del.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;
Nej — 45.

Anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Punkten 32.

Under hänvisning till vad utskottet under närmast föregående punkt anfört hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte avslå den inom första kammaren väckta motionen nr 79, i vad den avsåge beviljande av understöd åt svenska freds- och skiljedomsföreningen, samt den inom andra kammaren i samma fråga väckta motionen nr 99.

Herr **Lindhagen:** På grund av de skäl jag anfört under den näst föregående debatten skall jag be att få yrka bifall till förslaget om ett anslag även åt svenska freds- och skiljedomsföreningen. I min motion har jag, med hänsyn till att denna förening har ett mångfaldigt större antal medlemmar och mångfaldigt mera omfattande traditioner än den i föregående punkt berörda, påyrkat ett anslag till föreningen av 10,000 kr. Då nu emellertid den nya föreningen fått 3,000 kr., skall jag av opportunitetsskäl på det sätt ändra min motions yrkande, att jag hemställer, att åt freds- och skiljedomsföreningen också måtte beviljas ett anslag av 3,000 kr.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i fråga om den under behandling varande punkten endast yrkats, av herr *Lindhagen,* att till svenska freds- och skiljedomsföreningen skulle för budgetåret 1923—1924 beviljas ett extra anslag av 3,000 kronor.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till herr Lindhagens berörda yrkande; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens under överläggningen gjorda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 25.

Punkten 33.
Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.
Lades till handlingarna.

Punkterna 35—47.
Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.
Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1924 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar under rubriken: »Lantförsvaret: Vapen och ammunition».

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om höjning av automobilskatten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 2, i anledning av väckt motion om höjning av automobilskatten.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 39, av herr *Paulsen* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville besluta sådan ändring i förordningen om automobilskatt, att dylik skatt skulle utgå för helt kalenderår för automobil, med ringar av mjuk kautschuk, för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens egen vikt, vid användning av tyngsta, till automobilen hörande karosseri:

med åtta	kr.	intill en vikt av	.....	1,000 kg.
„ tio	„	vid en vikt av mellan	.....	1,000—2,000 „
„ tjugu	„	„ „ „ „ „ „	.....	2,000—3,000 „
„ trettio	„	„ „ „ „ „ „	.....	3,000—4,000 „
„ femtio	„	„ „ „ „ som överstege	.....	4,000 „.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion II: 39 av herr Paulsen m. fl., om höjning av automobilskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Heyman:** Herr greve och talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottsförslaget.

Jag ber emellertid att till protokollet få erinra, att den skada, som lastautomobiltrafiken åstadkommer på våra landsvägar, tagit en mycket

Om höjning av automobilskatten. (Forts.)

stor omfattning. Den allmänna meningen på landet torde därför vara, att lastautomobiltrafiken visserligen skall tillåtas men att lastautomobilägarna skola ersätta vägdistriktet den skada, som därigenom åstadkommes. Jag vill därför uttala den förhoppningen — det var därför jag begärde ordet — att i den trafikförordning, som nu, efter vad jag försport, lär vara under utarbetande i kungl. kommunikationsdepartementet, måtte tagas hänsyn till denna uppfattning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det förevarande betänkandet hemställt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades propositionen nr 51 till jordbruksutskottet, varemot propositionen nr 55 nu på begäran bordlades.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1923 års klass m. m.; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa marinen tilldelade värnpliktiga från viss tjänstgöringsskyldighet.

Herr *Julin* avgav en motion, nr 161, i anledning av väckt förslag till avlöningsbestämmelser för riksdagens personal.

Motionen hänvisades till bankoutskottet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Rosén* för tiden från och med den 16 till och med den 26 innevarande februari för fullgörande av offentliga uppdrag samt herr *Asplund* för tiden från och med den 17 till och med den 28 samma månad för fullgörande av tjänsteuppdrag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,27 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 16 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 10 och den 13 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1924 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift; samt

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar under rubriken: »Lantförsvaret: Vapen och ammunition».

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bestridande av kostnaderna för en utredning angående jordförhållandena i Kopparbergs län jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till en särskild polisbyrå för övervakande av här i riket vistande utlänningar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 55, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 och första lagutskottets utlåtande nr 5.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,35 e. m.

In fidem

G. H. Berggren